בס"ד

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת יתרו תשע"ג | גליון רל"ח | שנה שביעית

דבר תורה

"וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלַּפִּידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת הָהָר עָשֵׁן וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק". שמות כ' ט"ו

הנה מצאנו שנחלקו רבותינו הראשונים (עי' רמב"ן שם ואבע"ז שם ט"ז) מתי נאמר פסוק זה, האם קודם מתן תורה או לאחריו, אבל לכל הדעות הפסוק מדבר על מעמד הר סיני והמראה הנוראי שקדם לו, וא"כ צריך ביאור, שבפסוק נאמר שהיו 'קולות' ו'לפידים', ואילו בפסוק שכתוב בו על עצם הבוקר של מעמד הר סיני, כתוב (שם י"ט ט"ז, "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיֶּחֱרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה", הרי שהיו 'קולות' ו'ברקים', וא"כ צריך ביאור והבנה בין המקראות שלכאורה סותרות, האם היו 'ברקים' או 'לפידים'.

ויעויין בתרגום יונתן שכתב, "וְכָל עַמָּא חַמְיַין יַת קָלַיָּא הֵיךְ הֲוֹוּ מִתְהַפְּכִין בְּשָׁמְעָהוֹן דְּכָל חַד וְחַד וְהֵיךְ הֲוֹוּ נַפְקִין מִן גּוֹ בְּעוּרְיָא וְיַת קַל שׁוֹפְרָא הֵיךְ הֲוָה מְחֵי מֵיתַיָא וְיַת טוּרָא תָּנִין וְחָמוּן כָּל עַמָּא וּרְתָעֲן וְקָמוּ תְּרֵיסַר מִילִין מֵרַחִיק (תרגום ע"פ כתר יונתן: וכל העם רואים את הקולות איך היו מתהפכים בשמיעתם [באוזניהם] של כל אחד ואחד ואיך היו יוצאים מן תוך הבעירה [האש] ואת קול השופר איך היה מחיה מתים ואת ההר עשן ויראו כל העם ויסוגו ויעמדו תריסר מילין מרחוק)", הרי שהלפידים הכתובים בתורה, אינם באים במקום הברקים שמוזכרים בפסוק הראשון, אלא הוא כינוי לאש הגדולה שהיתה שם.

ויעויין בדברי הרמב"ן שלמד שיום מתן תורה היה כמין יום המעונן, והיו בו קולות רעמים וברקים יחד עם גשם, וזהו הקולות והברקים שהיו בבוקר מעמד הר סיני, וכדכתיב (שפטים ה' ד'), "...אֶרֶץ רָעָשָׁה גַּם שָׁמַיִם נָטְפוּ גַּם עָבִים נָטְפוּ מָיִם", ופסוק זה מדבר על מעמד הר סיני, הרי שירדו גשמים (עיין במפרשים שם שביארו את הפסוק באופן אחר). והביא עוד את דעת רבינו חננאל שלמד, שהקולות היו קולות המלאכים המקלסים להקב"ה כל בוקר ובוקר, וכן הברקים הם מלאכים, ולפי ביאורים אלו יעלה יפה החילוק שביארנו ע"פ דברי היונתן.

וע"ע באלשיך (שם כ' ט"ו), שהקשה כן בפסוקים, והוסיף להקשות עוד, וביאר בארוכה, כאשר יסוד הדברים הוא, שכל אחד מהדברים הנזכרים בפרשה הוא דרגה גבוהה יותר במראה, וכפי שישראל עלו ונתעלו בדרגותיהם, כך ראו רבדים עמוקים יותר במראה, עיי"ש.

האמת היא שלכאורה כל ענין הקולות שהיו במעמד הר סיני טעונים ביאור, שהרי איתא בשמו"ר כ"ט ט', "ומהו (עמוס ג' ח') ה' אלהים דִּבֶּר מִי לֹא יִנָּבֵא. א"ר אבהו בשם ר' יוחנן, כשנתן הקב"ה את התורה, צפור לא צווח (וי"ג 'צייץ'), עוף לא פרח, שור לא געה, אופנים לא עפו, שרפים לא אמרו קדוש קדוש, הים לא נזדעזע, הבריות לא דברו, אלא העולם שותק ומחריש ויצא הקול אנכי ה' אלהיך...", וא"כ מתי היו הקולות.

המתבונן בדברי רש"י עה"פ 'וכל העם רואים את הקולות', שכתב, "את הקולות. היוצאין מפי הגבורה", מבין שרש"י ביקש ליישב בזה את שאלתנו, והיינו שמה שכתוב שהיו קולות וברקים בהיות הבוקר, הם הקולות שהיו לפני מעמד הר סיני, אבל במעמד הר סיני היה דממה דקה, ורק נשמע קולו של ה' ברמה, ועל קול זה נאמר 'וכל העם רואים את הקולות'. ולפי דברי רש"י אלו, מבאר הנצי"ב גם את שאלתנו הראשונה האם היו ברקים או לפידים, שבהיות הבוקר היו בתחילה קולות נוראים שעמהם נראו ברקים, אבל במעמד הר סיני עצמו, לא היו כלל קולות וברקים אלו, אלא רק קול דממה דקה, כאשר נשמע קול ה' ברמה, בכח ובהדר, "ובקול זה [של ה'] יצאו ניצוצות אש ולפידים כמו אותיות הדבור, והעם ראו את האותיות...".

העוסקים ב'תורת הסוד', יודעים שכבר רבי אלעזר התקשה בדבר בזוהר הקדוש בפרשתנו (ח"ב דף פ"א ב'), דאיתא שם, "וְאֶת הַלַּפִּידִים. בְּקַדְמִיתָא בְּרָקִים וְהַשְּׁתָא לַפִּידִים. כֹּלָּא חַד, אֶבָל מִדְּאַתְתָּקְנוּ בְּתִקּוּנוֹי לְאִתְחֲזָאָה אִתְקָרוּן הָכִי". והיינו (ע"פ מתוק מדבש), שכאשר נתקנו הברקים בתיקונם להראות, נקראים לפידים.

ואת תירוצו של הזהו"ק ביאר הגאון רבי משה סולוביציק זצ"ל (ראש ישיבת לוצערן בשווייץ, הובא בספר 'והאיש משה' עמ' ל"ט), במשל לאדם שהלך בדרכו באישון לילה ואפילה, ואינו יודע לאיזה דרך וכיוון ישים פעמיו ויוכל להגיע ליעדו, והוא מהרהר אילו היה בידו לפיד, לאורו היה יכול להגיע ליעדו. לפתע נראה ברק שהאיר לרגע את כל היקום ומיד נמוג וחלף כל האור והוא נשאר בתוככי החושך והאפלה. אם באותו רגע שהאיר הברק ראה ההלך את הכיוון שאליו צריך להלך, למרות שהיער נשאר חשוך כמקודם, בכל זאת ברק זה יכול להחשב לו כלפיד שמחמתו יגיע לייעדו.

כן הדבר בעניני רוחניות, הקב"ה שלח לישראל מעמד מיוחד של מתן תורה, בו היו קולות וברקים, וישראל החכימו והשתמשו בברקים אלו שהיו וחלפו, כלפידים להאיר להם את הדרך, ועל כן, כשנתקנו הברקים והראו לישראל אורחות חיים, הרי הם נחשבים כלפידים, ועל כן בפסוק שלאחר מתן תורה נאמר, שהעם ראו את הלפידים, שלאורם הוארו כל חייהם וחיי זרעם.

מוסיף הגר"מ ואומר, גם אנו זוכים מפעם לפעם לברקים של התעוררות רוחנית, וביד האדם הבחירה האם הוא יתן להתעוררות לחלוף ולעבור בלא כלום, כברק המאיר וחולף ולאחריו מיד החושך חוזר לשרור, או שיתפוס את ההתעוררות להתעורר בה כלפיד אש, ועלינו לזכור ולדעת שההתעוררות ניתנת לנו בכדי ש'נתפוס את הרגע' ונהפוך אותו ללפיד בוער ומאיר לכל החיים.

© כל הזכויות שמורות לכולל "דבש ותורה" ת.ד. 9743436 בני ברק - 08-9743436 לאות: ע"ר

לקוראינו הרבים בכל מקומות מושבותיהם שיחי'

זכינו ובחסד ה' גליוננו יוצא לאור זה השנה השביעית, ומגיע לכל קצוי ארץ, ורבבות קוראים מתענגים עליו מדי שבת בשבתו!

בכל שנה, לקראת ימי הפורים הבעל"ט, אנו זוכים להוציא גליון במהדורה מיוחדת ובכמות מרובה, כאשר המדור המבוקש ביותר שבו, הוא ציור עם למעלה ממאה פרטים שצוירו ע"פ דברי חז"ל והמפרשים, ועל המעיינים בו למצוא כל פרט ופרט מדוע צוייר כך ולא אחרת, ולהביא מקורות לדבר.

אלפי התגובות והתשובות המגיעים למערכת מעידים על ההתלהבות המרובה והתועלת הגדולה של הציבור מגליון זה, וזאת מלבד הביקוש הגובר לקבלת הגליון המגיע מכל קצוי ארץ, כאשר אין ספק שהזכות הרבה של זיכוי הרבים העצום שיש בזה, הוא עד לאין שיעור!

בשנה זו נענינו לבקשת רבים ובתוכניתנו שהציור יודפס בעזה"ת על דף כרומו צבעוני, בכעשרות אלפי עותקים, להגדיל תורה ולהאדירה.

בכדי שנוכל להוציא את תוכניתנו אל הפועל, המערכת פונה ל'גבורים בעם' לבא להחלץ חושים לסייע בהפצת התורה, בהוצאות הרבות להדפסת הגליון והפצתו בקרב הארץ, כאשר מפאת כמות ההדפסה המרובה והפצתו גם בחו"ל, עלינו להדפיס את הגליון כבר לפני ר"ח אדר, ובכדי שנוכל להכניס את ההנצחות, רצוי להקדים את התרומות.

המחיר להנצחה בגליון: הנצחה בתיבה בכותרת הגליון (עד 4 הנצחות): כל אחד עבור הדפסת והפצת 2500 גליונות, 1500 שקל. הנצחה בתיבה קטנה בתחתית הגליון (עד 8 הנצחות): כל אחד עבור הדפסת והפצת 1000 גליונות, 600 שקל.

ניתן לפנות למזכירות בעניני הנצחה במייל: ichudbchidud@gmail.com,
ובטלפון, בא"י: 08-9743436, ובחו"ל: 1-732-5973555.

כתב חידה

עם אבי המבוזה לא גליתי,
ובתפקידו אחריו שנים הארכתי.

כהן הייתי ולתורה זכיתי,
ואילולי הדורש איבדו תורתי.

למרות הוראת חכם החמרתי,
ובארץ הקודש להקבר לא זכיתי.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפרש"י

מעשה רב

מידי בוקר משכים ר' ראובן לבית הכנסת ולומד עם ידידו ר' שמעון כחצי שעה קודם התפילה, ועם הגיע זמן תפילה מתעטפים בטלית ומתעטרים בתפילין ועומדים להתפלל. במשך הזמן הבחין ר' שמעון, כי ר' ראובן מקפיד בעת הנחת טו"ת לצאת לחדר הסמוך ולשוב לבהכנ"ס מעוטף ומעוטר.

יום אחד שאלו ר' שמעון, מדוע אתה יוצא לחדר הסמוך, ואינך חושש למעלת 'עשרה ראשונים', שהמציאות היא, שבחזרתך לבית הכנסת יש כבר עשרה מתפללים בבית הכנסת, והפסדת מעלה גדולה זו של עשרה ראשונים.

השיבו ר' ראובן, היות ובשעת תחילת ההתאספות לתפילה כבר הייתי בבית הכנסת, וכל יציאתי היא לצורך התפילה ועל דעת לחזור תיכף ומיד, איני מפסיד בכך את מעלת העשרה ראשונים.

ואילו ר' שמעון טען, שכיון שבשעה שיצאת עדיין לא התחילה התפילה, על כן היוצא בעת הזו, אם עד שחוזר הגיעו עשרה, הגם שתיכף ומיד חוזר, בכל זאת הוא הפסיד את מעלת 'עשרה ראשונים'.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

חילוקא דרבנן

כתיב (שמות כ' ד'), "לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ", ופרש"י, "וכל תמונה. תמונות כל דבר אשר בשמים", ואיתא בר"ה (כ"ד ב'), דבא לרבות חמה ולבנה וכו'.

עי' בפסוק (יהושע כ"ד ל'), "וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרַיִם מִצָּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ", ופרש"י, "בתמנת סרח. כך שמה, ובמקום אחר הוא קורא אותה תמנת חרס, על שם שהעמידו תמונת החמה על קברו, לומר זה הוא שהעמיד החמה, וכל העובר עליה אומר, חבל על זה שעשה דבר גדול כזה ומת...".

וצריך ביאור!!!

מבין חידות

מהי ההלכה מ'הלכות פורים' הנוהגת רק כשפורים חל ביום ראשון או ביום חמישי.

מענייא דסדרא

"המלך לא דן ולא דנין אותו..." (סנהדרין י"ח א').

היכן לכאורה מצינו להיפך מכן, ע"פ פרשתינו?

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, אודות מי שנכשל רח"ל באכילת מאכלות אסורות, כשסמך על אנשים יראים ושלמים שהביאו לפניו לאכול, האם צריך לשוב על כך בתשובה, או דאונס רחמנא פטריה, ואין נחשב עבירה כלל.

טעם שאכילת איסור נחשבת יותר גנאי לצדיק משאר עבירות

א] הנה בכמה דוכתי בש"ס (יבמות צ"ט ב', כתובות כ"ח ב', גיטין ז' א', חולין ה' ב', ו' א', ז' א'), איתא כהאי לישנא: "השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן, צדיקים עצמן לא כ"ש". וכתבו תוס' בשבת ("ב ב' ד"ה ר' נתן): "אומר ר"ת דלא פריך בשום מקום אלא גבי אכילת איסור, שגנאי הוא לצדיק ביותר", וכעי"ז כתבו תוס' בגיטין (ז' א' ד"ה השתא) וחולין (ה' ב' ד"ה צדיקים), ע"ש.

והמהריק"ש בהגהותיו ריש טור יו"ד [וציין לדבריו בגלהש"ס להגרעק"א בגיטין שם] כתב: "ונ"ל הטעם, מפני שהגוף מתהנה ממהות המאכל, ואיך יהיה גוף הצדיק חתיכה דאיסורא". ולכאו' מבואר דעצם כניסת מאכל אסור לגופו של הצדיק אף גם אם באונס, הא סוף סוף גנאי הוא לו, אלא דיש מקום לומר, דאע"פ שאין זה ראוי, ונחשב גנאי, מ"מ לא נחשב איסור להצריך כפרה על זה, אך מ"מ כיון שנתגלגל דבר גנאי לצדיק, ודאי היה טעם לזה שנכשל אפילו שהיה באונס, ולגנאי נחשב, וע"ז צריך תשובה, שאילו היה שלם בכל ענין, ודאי לא היה מתגלגל אצלו דבר זה. אמנם מי שאינו צדיק גמור', י"ל דאין זה נחשב לו גנאי, דהרי עצם האיסור באונס נגרם לו, ולא היה דבר שימנע ממנו מכשול לפי מדריגתו, וא"כ לכאו' אי"צ תשובה כלל.

כשעושה הדין, גם אם כלפי שמיא גליא שהוא איסור, לא נחשב תקלה

ב] והנה ב'דברות משה' (למרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל) עמ"ס חולין סי' כ"א הערה ל"א, כתב: "והא דעל עובדא דר"י שדר לר"ז כלכלה דפירות, ובין דין לדין איתאכיל פירי בטבלייהו, שאמר עלה ר"ז, אם ראשונים כמלאכים אנו כבר אינש, הקשה הרה"ג ר' ניסן אלפערט שליט"א בבחרותו, למאי דבארתי שהיכא שעושה כדין, אף שכלפי שמיא גליא שהוא איסור, לא נחשבה תקלה לענין זה, הרי נמצא שאף אם היו כראשונים, נמי היה שייך שיתאכלו בטבלייהו, דהאוכל הוא כדין סמך על המשלח בדין חזקת חבר, והמשלח ששכח להודיע, כיון שלא אכל בעצמו, ליכא כלל זה [דאין הקב"ה מביא תקלה] לרוב ספרים שכתבו התוס', שרק כשהצדיק בעצמו אוכל, אין מביא הקב"ה תקלה.

ונראה, דכיון שמצד שאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, לא ישכח שהוא איסור, אף שלאחר ששכח היה לפי דעתו היתר, כמו"כ אם ע"י שכחת אחר יאכל הצדיק, נמי הוא תקלה שאין הקב"ה מביא לו, ורק אם אחד העיד שקר בידיעה שהוא איסור, ואמר שהוא כשר, שלדינא הוא נאמן באיסורין, אין זו תקלה, דכיון שהוא איסור להעיד שקר, הרי יש לו בחירה ולא ימנע הקב"ה בחירתו אף כשמעיד לצדיק[1], ולכן העם הארץ שאמר שהפריש, שמדאורייתא נאמן, ואף מדרבנן נאמן בלוקח לבהמה, אין זה תקלה לר"פ בן יאיר, ומקשה הגמ' שפיר. אבל כשהמשלח היה חבר ונאמן, ורק שנפלה איזה טעות, אף שהטעות היה אצל המשלח, היה נחשב זה לתקלה לצדיק האוכל, והיה הקב"ה משמר שלא ישכח המשלח, ולא יבא הצדיק לתקלה".

ומבואר, דלדעת ה'דברות משה' הכל תלוי במה שעפ"י דין עושה, דאם עפ"י דין לפי המציאות האמיתית של המעשה שבא לפניו, מותר לו לסמוך ע"ז, גם אם העדות בשקר, אין בזה טענה של אין הקב"ה מביא תקלה, וצ"ע אם אפשר לומר כן גם להמהריק"ש, דסו"ס "מפני שהגוף מתהנה ממהות המאכל, ואיך יהיה גוף הצדיק חתיכה דאיסורא", וזה תלוי במציאות כמות שהיא באמת, ואיך גם יסתלק החסרון ד'ונטמתם בם', דגם באונס גמור לכאו' במציאות הוא אכל חפצא של איסור.

במקום שמצד הדין צריך לברר, אין שומרים אותו ממכשול גם כשהוא צדיק

ג] וע"ע בשד"ח, פאת השדה, כללים מערכת א', כלל צ"ג, שכתב בתו"ד: "ולפי שהיה לו לדקדק אם יש בזה חשש תערובת, חשיב כמו מזיד, ולא אמרו שאין הקב"ה מביא תקלה וכו', אלא בשוגג גמור, וכמ"ש הרב טירת כסף בדרוש ראשון לפ' תולדות בשם הרב יפה מראה, אעובדא דירושלמי פ"ק דדמאי, דר"ז אכל תאנים ונמצאו שאינם מעושרים, והוקשה לו איך נכשל בזה ר"ז, והא אין הקב"ה מביא תקלה וכו', וניחא ליה, דכיון שמן השמים אין שומרים את הצדיקים אלא כשהוא שוגג גמור, אבל ר"ז היה לו לשאול אם הם מעושרים וכו', ע"ש, וה"נ י"ל דלא חשיב שוגג גמור". ומבואר דעכ"פ במקום שמצד הדין צריך לשאול, אינו נחשב כשוגג גמור.

סברת 'אונס רחמנא פטריה' במאכל שאין מצוי בו תולעים

ד] ולכאו' יש לצדד, דבמאכל שעפ"י רוב אין שכיח כלל שיהיה בו תולעים וכדו', דמהיכ"ת לחוש לזה לבדוק, וכל שבראית העין הרגילה אצל רוב אנשים שמסתכלים דרך העברה במה שמכניסין לפיהם, סגי בהכי, אף שאין דעתו בהסתכלות זו לשם בדיקה, ומכיון שאין רגיל ומצוי כלל במאכל זה שיהיה בו תולעים, לכאו' הו"ל כאונס, שא"צ תשובה ע"ז, וכמ"ש בשו"ת משנה הלכות ח"ה סי' צ"ב, בסו"ד שם: "במי שהסיר התולעים, ולפי דעתו לא נשארו עוד תולעים... כה"ג אפילו אכל תולעה, הרי הוא בכלל אונס דרחמנא פטריה, וכמו דקי"ל בכל י"ח טריפות, שאמרו דאזלינן בתר רובא, ואם מצא טריפה אחַר שאכל, אי"צ תשובה, כיון דהוה אונס עפ"י התורה, שאמרו אחרי רבים להטות, וכ"ש הכא דבדק ולא מצא, ואכל ונמצא, אין לך אונס גדול מזה, ואין לו משפט שוגג, כיון שלא פעל עון, ועי' תוס' כריתות י"ט, דלרבא לא הוה שוגג אלא באומר מותר, ע"ש". ולכאו' מפורש מבואר כן מדברי הרמב"ם פ"ה משגגות ה"ו, ע"ש.

איך יתכן שאפילו שוגג גמור שסמך על הסנהדרין צריך כפרה

ה] והנה בנידו"ד היה מקום לומר שיש להקל יותר, שהרי אנשים כשרים ויראי ה' הניחו לפניהם המאכל לאכול, ומאכל זה כמשנ"ת אין מצוי בו תולעים וכיו"ב, וא"כ מהיכ"ת להצריכם כפרה ע"ז, ואולם כבר כתב הרמב"ן ב'שער הגמול': "הרי שאכל חֵלֶב בשוגג נקרא חוטא... שכל דבר האסור מלכלך הנפש ומטמא אותה". ונתבונן על איזה שוגג הדברים אמורים, אם גם על שוגג כשסמכו על מי שמותר לסמוך עליו, דהנה הרמב"ם בפי"ב משגגות כתב: "כל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה, אם שגגו בי"ד הגדול בהוראה, והורו להתירו וכו' ויטעו כולן או רובן בדבר זה שהורו בו וכו' ויעשו כל הקהל או רובו על פיהם...", ומדקדק הגר"ד קרונגלוס זצ"ל (ר"מ ומנהל רוחני דנר ישראל בולטימור) ב'שיחות חכמה ומוסר' ח"א עמ' רי"ג: "נמצא שאם לא עשו רוב הציבור על פיהם, כגון שזמן קצר לאחר שהורו הבי"ד להתיר, כבר חזרו בהם והורו לאיסור... בכה"ג חייבים אותם היחידים להביא קרבן חטאת, כי הלא עברו בשוגג איסור שזדונו כרת".

וממשיך הגר"ד קרונגלוס זצ"ל, ואומר: "בואו ונתבונן בשגגתם של יחידים אלו, מה טעם חשובים הם שוגגים ולא אנוסים. הנה המורים להיתר היו סנהדרי גדולה שבלשכת הגזית... ועליהם יש לכל כלל ישראל לסמוך... מה היה לו עוד לעשות? התשובה... כי אף אם במעשה שלו לא היה שום סרך איסור... מ"מ יש בזה פגם בנפשו מחמת דבר האיסור עצמו... ומצריך כפרה. והשני, כי יחד עם הפגם שבחטא, יש גם טענה... אם היה לומד תורה יותר ויותר, היה מתחכם יותר, ועולה בחכמתו על אותם שישבו בבי"ד... ואז היה עולה בדעתו כי פסק דינם יש לדון ולערער עליו".

ו] ואיך שיהיה, לכו"ע אם כלל לא היו אשמים בדבר, א"א לחייבם, וראה מש"כ הגאון בן איש חי, בשו"ת סוד ישרים [שבסוף 'רב פעלים' ח"ד] סי' ו', "כל דבר אסור וטמא, שורה עליו כח רוחני של טומאה, וכשאדם אוכל אותו, שורה אותו כח רוחני של טומאה על האדם, ונכנס בו ומטמאו. אמנם אם הוא אנוס גמור שאינו יודע כלל מן האיסור והטמא, וגם אין לו לתלות בו גרמא שהוא גרם לעצמו שיכשל בשגגה, אז אם אכל אותו דבר האסור והטמא, לא ישרה על האדם אותו כח הטומאה של אותו דבר, ואין רשות לכח הטומאה ליכנס בו[3]". לפי"ז צ"ל דמש"כ דגנאי הוא לצדיק, הכוונה היכא דיש לו איזה גרמא בדבר, ואינו אונס גמור.

אמנם ראה מש"כ בתורה לשמה סי' תקי"ד, בשוחט שהכשיל רבים והיה מינויו ע"י דיינים כשרים שסברו שהוא ירא שמים, ד"אע"ג דאונס רחמנא פטריה, ואין צריך כפרה, היינו משורת הדין, אבל נכון לכל אחד להחמיר על עצמו לעשות איזה תענית וצדקה לכפרה".

קולא מצד 'מתעסק'

ז] והנה בשו"ת שיבת ציון סי' כ"ח יצא לדון להקל משום דמתעסק הוא אצל תולעים, וע"ש מה שמאריך בזה, ויל"ע לפמש"כ בשו"ת הגרעק"א סי' ח', דמתעסק פטור מקרבן אך איסור עובר, וראה מה שכתב עלה בשו"ת משנה הלכות הנ"ל[4].

וראיתי בתשובות והנהגות ח"ד סי' ק"צ שדן בזה באריכות, וטוען דסו"ס כיון שנכשל, אף שאין צריך כפרה על האכילת איסור, מ"מ על שנתגלגל חטא לידו צריך כפרה, ושקיל וטרי בזה, ולבסוף כותב: "ולמעשה בנידו"ד דנמצא שנכשל בתולעים, אם מעיקרא לא היה לו למיחש, דהיינו באופן שלא שכיח תולעים, אי"צ כפרה כאוכל בשוגג דבר איסור, אבל ראוי לו להתבונן במעשיו ולחזור בתשובה וכנ"ל [כלומר, על שנתגלגל לידו איסור באונס], ואם היה צריך למיחש, דהוה עבירה בשוגג, צריך תשובה על העבירה דמעשה האכילה עצמו, ולכן צריך תשובה".

ומוסיף עוד וכותב: "ונראה שאם סמך על הכשר מעולה, ואעפ"כ נכשל, הוה קרוב לאונס, ודינו כמ"ש לעיל". וכוונתו, דשם מביא משו"ת פנים מאירות ח"ב סי' מ"א, ומובא בפ"ת יו"ד סי' כ"ט, שאם נכשל ח"ו באכילת טריפות כשלא היה צריך עפ"י דין לבדוק, לא צריך כפרה על זה, שאנוס הוא, וע"ז כתב בתשובות והנהגות, דמ"מ "במידי דאכילה, שהקב"ה לא שמר אותו ונכשל, ע"כ צריך לקבל זאת כאות [שרומזים לו מן השמים] לחזור בתשובה[5]".

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, דמחד כתיב (שמות י"ז ה'), "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיְאֹר קַח בְּיָדְךָ וְהָלָכְתָּ", ופרש"י, "ומטך אשר הכית בו את היאור. מה ת"ל אשר הכית בו את היאור, אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפורעניות, בו לקח פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים, לכן נאמר אשר הכית בו את היאר, יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן", ומשמע דאע"פ שכל מה שהיה על ידי המכה הוא לטובתן של ישראל, כיון שלמצרים הוא פורענות, נחשב גם לגבי ישראל כן. ואילו בר"ה ל"ב א' במתני', "אין מזכיריין [בתפילת ר"ה, בתוך] מלכות זכרונות ושופרות פסוק של פורענות", ושם בע"ב בגמ', "אבל אם בא לומר מלכות זכרון ושופר של פורענות של נכרים, אומר", ומבואר דפורענות דגבי עכו"ם, טובה היא לישראל.

יש לדקדק לשון רש"י 'שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן לפורענות', והכוונה, לא שאין ממנו בתוצאה תועלת עבורה, אלא שסברו שייעודו של המטה הוא לפרוע ולהעניש לרשעים, והקב"ה רצה ללמדם שממכה עצמה מתקן רטיה, ואין מניעה שאותו דבר שמוכן להכות, מוכן לרפא, וכמ"ש הרמב"ן "והזכיר בו מכת היאור, ולא אמר והמטה אשר נהפך לנחש, או והמטה אשר עשית בו האותות, להזכיר בו פלא, כי אז הפך המים לדם, והסיר אותם מטבעם, ועתה יביא מים בצור החלמיש, והנה יעשה בו דבר והפכו".

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, מה הקשר בין 'אריכות הדרך' שעשו בני ישראל ממצרים לארץ הקודש, לבין אחת ממצוות ליל הסדר.

במדרש (שמו"ר כ' י"ח) איתא: "ד"א, ויסב אלקים את העם, מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם הקב"ה, שנא' ויסב אלקים". וצ"ב מה השייכות בין הדברים[6].

וי"ל, שכיון שאחז"ל דחייב לראות את עצמו כאילו יצא

---

1 אמנם בגמ' שמוזכר שאין הקב"ה מביא תקלה על ידן, כתוב צדיקים סתם, וא"כ הוא לכאו' תביעה על כל אחד, כדאי' בנדה (ל' ב'), דכל מי שנולד, קודם שיוצא לאויר העולם משביעין אותו 'תהא צדיק ואל תהא רשע'.

2 וכמו שהגבעונים הערימו על ישראל בימי יהושע, וכן על בנו של שמעון בן שטח נגזר דינו למות ע"י עדי שקר שגרמו לסנהדרין לפסוק דינו כן, כדאי' ברש"י בסנהדרין מ"ד ב', ע"ש [וראה בס' 'דעת יהודה' מכתבי הגאון ר' יהודה שפירא זצ"ל, ראש כולל חזו"א, עמ' רל"ה, בתשובה לשאלה מה כלול בגדר 'אין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים', כותב: "יפה כתבת דענין אין הקב"ה מביא תקלה וכו', זה בענין מאכלות אסורות, ודברי מרן ז"ל (ב'אמונה ובטחון') בענין דאין החכם חשוד בנגיעות ח"ו, אבל יתכן שיש לפעמים סילוף ע"י מקורבים"].

3 ולכאו' הדברים צ"ע, דבשו"ע יו"ד סי' פ"א ס"ז כתב הרמ"א: "ומ"מ לא ינקו תינוק מן הנכרית, אם אפשר בישראלית, דחלב נכרית מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע, וכן לא תאכל המינקת, אפילו ישראלית, דברים האסורים, וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מזיק לו בזקנותו", וע"ש בפר"ח סקכ"ו, שכותב: "ולפי שבזמנינו זה אין נזהרים מענינים אלו, רוב הבנים יוצאים לתרבות רעה [רח"ל], ורובם הם עזי פנים שבדור, ואין יראת ה' נוגעת בלבם, ואף אם יוכיחום על פניהם, לאו בר קיבולי מוסר נינהו...". ולדברי הבא"ח יש לטעון, הלא התינוקות הללו אנוסים גמורים בזה, וא"כ איך נכנס בהם הכח הרוחני של טומאה.

וצ"ל, שאונס גמור, הכוונה, שבמציאות א"א לשום אדם לדעת שמדובר במאכל אסור, וכגון דבר שטעותו מגיע ע"י בעל בחירה שמשקר, ואע"פ שהעד שקר יודע האמת, מ"מ אחרי שעפ"י דין מותר לסמוך עליו, הו"ל כמאכל היתר לגמרי, אבל כשהדבר ידוע שהמאכל אסור, רק שמאכילין באונס, בזה אע"פ שלא חטא, מ"מ טבע המאכל גורם [ומ"מ לגבי מינקת נכרית, אף אם תאכל מאכלות כשרים, אין לינוק ממנה, וכמ"ש הרשב"א ביבמות קי"ד א' ד"מפני שטבען של ישראל נֹח יותר, משום דרגילין במצות, והם רחמנים וביישנים בטבע, אף חלבן מגדל

4 ראה בס' 'אמונה ובטחון' לר' אליעזר מלמד, ח"ב עמ' ר"ל, שכתב: "ולפי דעתי, אם נכשל בדבר אכילה, אינו נחשב כמתעסק, אלא כמי שעבר בשוגג, ומ"מ אינו חייב לשוב בתשובה, אלא לקבל עליו לעשות איזה תענית וצדקה לכפרה".

5 ראה בס' 'אמונה ובטחון' לר' אליעזר מלמד, ח"ב עמ' ר"ל, שכתב: "ולפי דעתי, אם נכשל בדבר אכילה, אינו נחשב כמתעסק, אלא כמי שעבר בשוגג, ומ"מ אינו חייב לשוב בתשובה, אלא לקבל עליו לעשות איזה תענית וצדקה לכפרה".

6 ראה בס' 'אמונה ובטחון' לר' אליעזר מלמד, ח"ב עמ' ר"ל, שכתב: "ולפי דעתי, אם נכשל בדבר אכילה, אינו נחשב כמתעסק, אלא כמי שעבר בשוגג, ומ"מ אינו חייב לשוב בתשובה, אלא לקבל עליו לעשות איזה תענית וצדקה לכפרה".

ממצרים, ע"כ ה'ויסב' שהוא חלק עיקרי ביציאה, כדפרש"י שלא יתנו ראש לשוב מצרימה[7], ע"כ יש דין לעשות זכר ל'ויסב', ובחרו בהסיבה להיות מרומז בשורש התיבה דויסב, ומה גם שהוא דרך חירות, להורות שבזה בא החירות, וע"כ ההסיבה מעכב רק באכילת המצה שהוא זכר למה שהיה ביציאה וכן לד' כוסות שהם זכר לגאולה.

תשובה ל"מענינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דאיתא בב"מ (נ"ט ב'), "... יצאתה בת קול ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר, לא בשמים היא". היכן לכאורה מצינו ע"פ פרשתינו, להיפך מדברי ר' יהושע.

הנה בענין ירידת ה'מן' נאמר בפרשתינו, (ט"ז ל"א), "ויקראו בית ישראל את שמו מן והוא כזרע גד לבן...". וביומא (ע"ה א'), דרשו בזה הלשון 'גד', "...תניא אידך, גד, שמגיד להם לישראל אי בן תשעה לראשון ואי בן שבעה לאחרון. 'לבן', שמלבין עונותיהן של ישראל. תניא רבי יוסי אומר, כשם שהנביא היה מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין, כך המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין. כיצד, שנים שבאו לפני משה לדין, זה אומר עבדי גנבת, וזה אומר אתה מכרתו לי, אמר להם משה, לבוקר[8] משפט. למחר אם נמצא עומרו בבית רבו ראשון, בידוע שזה גנבו, אם נמצא עומרו בבית רבו שני, בידוע שזה מכרו לו. וכן איש ואשה שבאו לפני משה לדין. זה אומר היא סרחה עלי, והיא אומרת הוא סרח עלי. אמר להם משה, לבקר משפט. למחר, אם נמצא עומרה בבית בעלה, בידוע שהיא סרחה עליו, נמצא עומרה בבית אביה, בידוע שהוא סרח עליה".

ולכאורה מבואר, שהיה משה רבינו מכריע דינים שבין אדם לחבירו, ע"י ירידת המן, וי"ל מאי שנא מהא דר' יהושע דאמר 'לא בשמים היא', דה"נ אין להכריע ע"פ ירידת המן בדין ודברים שבין אדם לחבירו.

ואכן כבר עמד בזה מהר"ם בן חביב ב'תוספת יום הכיפורים' ביומא שם, וכתב, "ומיהו קצת תימה, איך ספק זה דבן ז' לראשון, דהוא ספק לכמה ענינים חמורים, כגון אם הכה את אביו, שחייב סקילה, ולענין ערות אשת אביו, היה פוסקים אותו ספק ע"י עומר של מן שנמצא בבית הראשון או השני, והלא אפילו נביא גמור שיאמר אני ידעתי בנבואה שפלוני הרג את הנפש או חילל שבת או בענין הספיקות פלוני הוא בן פלוני, מסתברא שלא יעשו על פיו, כי על פי שני עדים יקום דבר".

ובהמשך דבריו כתב ליישב, "ואף על גב דקי"ל לא בשמים היא, ואין משגיחין בבת קול, מ"מ היכא דהנט או הבת קול מסייע לקרא או להלכה, עבדינן כותיה, ...והכא נמי אפשר לומר דמכח ההוכחות וההלכות היה פוסק הדין מרע"ה אם הוא בן ז' לראשון או בן ט' לאחרון, או אם אותו עבד היה של ראובן או של שמעון, או אם היא סרחה עליו או הוא סרח עליה, והיו מפקפקים בדין ההוא, ולהוציא מלבם עשה להם אות ומופת של עומר", עיי"ש בראיות שהביא בזה.

ומבואר בדבריו, דבאמת לא הכריע משה רבינו ע"פ ירידת המן כלל, אלא עשה כן רק כלפי אותם המפקפקים בדין, אבל עיקר הכרעתו היה על סמך בירור כדת של תורה, ומופת גילוי המן היה רק לסייע ולחזק הכרעתו לעיני העם.

ואולם עי' משכ"ת בזה במהר"צ חיות ביומא שם, דבאמת ל"ק מידי, כיון שאינו חיתוך הדין ע"פ המן, אלא רק בירור הדבר במציאות. וכעי"ז כתב החיד"א ב'פני דוד' בפרשתינו כאן, וכן באורך בברכי יוסף או"ח סי' ל"ב אות ד', עיי"ש.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "רחבעם [בן שלמה ונעמה[9]]".

דמות הקשורה: רש"י שמות ט"ו ב', "עזי וזמרת יה... ואל תתמה על לשון ויהי, שלא נאמר היה, שיש לנו כמה מקראות מדברים בלשון זה, וזה דוגמתו... וכן בדה"י (ב' י' י"ז), וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיַּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם **רְחַבְעָם**, היה לו לומר מלך עליהם **רחבעם**...".

בחיקו של זקני הנביא ישבתי – שרחבעם ישב בחיקו של זקנו דוד המלך שהיה נביא.

שדוד היה זקנו של רחבעם, שהיה אבי שלמה אביו, כדכתיב (ש"ב י"ב כ"ד), "וַיְנַחֵם דָּוִד אֵת בַּת שֶׁבַע אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּשְׁכַּב עִמָּהּ וַתֵּלֶד בֵּן ויקרא (כתיב, קרי: וַתִּקְרָא) אֶת שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה וַה' אֲהֵבוּ", וכתיב (מ"א י"א מ"ג), "וַיִּשְׁכַּב שְׁלֹמֹה עִם אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ רְחַבְעָם בְּנוֹ תַּחְתָּיו".

ורחבעם ישב בחקו של דוד זקנו[10], כדאיתא ביבמות ע"ז א', "דרש רבא, מאי דכתיב (תהלים מ' ו'), רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה ה' אֱלֹהַי נִפְלְאֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבֹתֶיךָ אֵלֵינוּ. אלי לא נאמר אלא אלינו, מלמד, שהיה רחבעם יושב בחיקו של דוד, אמר לו [דוד לרחבעם], עלי ועליך נאמרו שתי מקראות הללו (ופרש"י, עלי ועל רחבעם בן בני חשבת לטובה כשהתרת את הנקבות)".

ודוד היה נביא כדאיתא במדרש זוטא קהלת א' א' (הובא בילקוט קהלת תתקס"ה), "בן דוד. מלך בן מלך, נביא בן נביא, חכם בן חכם, אבגינוס בן אבגינוס...", וכן נמנה במנין ארבעים ושמונה הנביאים במגילה י"ד א', כפי שמנה רבינו חננאל רש"י ועוד.

וחלק מקללתו נתקיימה בטומאתי – שחלק מקללתו של דוד שקלל את יואב נתקיימה ברחבעם במה שנענש שהיה טמא בטומאת זב.

שדוד קלל את יואב בחמש קללות אחרי שהוא הרג את אבנר, כמפורש בפסוק (ש"ב ג' כ"ט), "יָחֲלוּ עַל רֹאשׁ יוֹאָב וְאֶל כָּל בֵּית אָבִיו וְאַל יִכָּרֵת מִבֵּית יוֹאָב זָב וּמְצֹרָע וּמַחֲזִיק בַּפֶּלֶךְ וְנֹפֵל בַּחֶרֶב וַחֹסֵר לָחֶם".

וחלק מקללתו נתקיימה ברחבעם, שכאשר שלמה שלח להרוג את יואב, אמר לו יואב שהוא לא יכול להענישו פעמיים, שהרי כבר נתקלל על ידי דוד אביו, ואם הוא הורגו, הרי הקללות יחזרו על ראשו, או שישאירו בחיים עם הקללה, ואמר המלך לבניהו שבכל זאת יהרגו, ובעקבות כך עברו כל הקללות על זרעו של דוד, כדאיתא בסנהדרין מ"ח ב'.

ורחבעם נענש שהיה טמא בטומאת זב, שהקללה הראשונה 'זב', נתקיימה ברחבעם שהיה טמא בטומאת זיבה, כדכתיב (מ"א י"ב י"ח), "...וְהַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם הִתְאַמֵּץ לַעֲלוֹת בַּמֶּרְכָּבָה לָנוּס יְרוּשָׁלָם", ודרשו בסנהדרין שם גזירה שוה 'מרכבה מרכבה' מפרשת זב, דכתיב בה (ויקרא ט"ו ט'), "וְכָל הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא", שבאותה שעה רחבעם היה זב (עפרש"י).

והנה עונש זה לרחבעם היה מיד עם תחילת מלכותו, כמבואר בפסוקים שמיד עם תחילת מלכותו כששמע לעצת הילדים והכביד את המס וכדלהלן, אזי העם רגמו את אדורם באבן והמלך נאלץ לנוס ירושלימה, ובתיבות אלו נדרש שהיה זב.

לעצת החכמים לא שמעתי – שכאשר עלה רחבעם ונתמנה למלך, הוא לא שמע לעצת הזקנים החכמים, אלא לעצתם של הצעירים.

שכאשר עלה רחבעם למלוכה תחת אביו, הוא לא שמע לעצת הזקנים החכמים, שבאותה שעה באו אליו ירבעם וכל ישראל וביקשו ממנו שיקל מעל העם את עבודת המלך הקשה ועולו הכבד שהיה עליהם בזמן אביו, והשיב להם המלך שישקול בדבר וישובו אליו בעוד שלשה ימים. והלך המלך והתייעץ בדבר עם הזקנים שעמדו לפני שלמה אביו, והשיבוהו שאם הוא יהיה טוב עם העם בתחילה וידבר עמהם דברים טובים, הם יהיו עבדיו כל הימים. וכאשר התייעץ עם הנערים שגדלו אתו, השיבוהו, שיאמר לעם שלא רק שדוחה את בקשתם להקל את העול מעליהם, אלא עוד יוסיף להכביד את עולו עליהם, ורחבעם עזב את עצת הזקנים ועשה כעצת הילדים, כמפורש בפסוקים במ"א י"ב ג' – י"ד.

ובעקבות כך השתלשלה אבדתי – שבעקבות כך שרחבעם עזב את עצת הזקנים והלך אחר הילדים, השתלשלה אובדן מלכותו, שבמקום שימלוך על כל ישראל, נחלקה מלכות בית דוד, ונשארה בידו רק מלכות על שני שבטים.

שבעקבות מה שרחבעם עזב את עצת הזקנים והלך אחר הנערים, השתלשלה אובדן מלכותו, שכאשר רחבעם אמר לעם (מ"א י"ב י"ג – י"ד), "וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ אֶת הָעָם קָשָׁה וַיַּעֲזֹב אֶת עֲצַת הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר יְעָצֻהוּ. וַיְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כַּעֲצַת הַיְלָדִים לֵאמֹר אָבִי הִכְבִּיד אֶת עֻלְּכֶם וַאֲנִי אֹסִיף עַל עֻלְּכֶם אָבִי יִסַּר אֶתְכֶם בַּשּׁוֹטִים וַאֲנִי אֲיַסֵּר אֶתְכֶם בָּעַקְרַבִּים", החלו ישראל למרוד בו, וכדכתיב (שם ט"ז), "וַיַּרְא כָּל יִשְׂרָאֵל כִּי לֹא שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֲלֵיהֶם וַיָּשִׁבוּ הָעָם אֶת הַמֶּלֶךְ דָּבָר לֵאמֹר מַה לָּנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְלֹא נַחֲלָה בְּבֶן יִשַׁי לְאֹהָלֶיךָ יִשְׂרָאֵל עַתָּה רְאֵה בֵיתְךָ דָּוִד וַיֵּלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְאֹהָלָיו", וכתיב (שם י"ח – י"ט), "וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם אֶת אֲדֹרָם אֲשֶׁר עַל הַמַּס וַיִּרְגְּמוּ כָל יִשְׂרָאֵל בּוֹ אֶבֶן וַיָּמֹת וְהַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם הִתְאַמֵּץ לַעֲלוֹת בַּמֶּרְכָּבָה לָנוּס יְרוּשָׁלִָם. וַיִּפְשְׁעוּ יִשְׂרָאֵל בְּבֵית דָּוִד עַד הַיּוֹם הַזֶּה".

והאמת היא שלא בגלל מעשיו אלו של רחבעם נחלקה מלכות בית דוד, אלא זה היה רק הדרך בו השתלשלה נבואתו של אחיה השילוני שה' יחלק את מלכות בית דוד כעונש לדוד על שאמר למפיבשת בן יהונתן בן שאול (ש"ב י"ט ל'), "אֲמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה", וכדאיתא בשבת נ"ו ב', "אמר רב יהודה אמר רב, בשעה שאמר דוד למפיבשת אתה וציבא תחלקו את השדה, יצתה בת קול ואמרה לו, רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה", וכמפורש בפסוק (במ"א י"ב ט"ו), "וְלֹא שָׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶל הָעָם כִּי הָיְתָה סִבָּה מֵעִם ה' לְמַעַן הָקִים אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד אֲחִיָּה הַשִּׁלֹנִי אֶל יָרָבְעָם בֶּן נְבָט".

ממני נשדדו האוצרות – שאוצרות פרעה מלך מצרים שהוציאו ישראל ממצרים והגיעו לידי רחבעם המלך, נשדדו ממנו על ידי שישק מלך מצרים.

שאוצרותיו של פרעה מלך מצרים בימי יוסף הגיעו לידי רחבעם, כדאיתא בפסחים קי"ט א', "אמר רב יהודה אמר שמואל, כל כסף וזהב שבעולם יוסף לקטו והביאו למצרים, שנאמר (בראשית מ"ז י"ד), וַיְלַקֵּט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא [בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן]. אין לי אלא שבארץ מצרים ושבארץ כנען, בשאר ארצות מנין, תלמוד לומר (שם מ"א נ"ז), וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיְמָה. וכשעלו ישראל ממצרים העלוהו עמהן, שנאמר (שמות י"ב ל"ו), וַיְנַצְּלוּ אֶת מִצְרָיִם. רב אסי אמר, עשאוה כמצודה זו שאין בה דגן. רבי שמעון אמר, כמצולה שאין בה דגים. והיה מונח עד רחבעם...".

ואוצרות אלו נשדדו מרחבעם על ידי שישק מלך מצרים, כדאיתא שם, "...בא שישק מלך מצרים ונטלו מרחבעם, שנאמר (מ"א י"ד כ"ה – כ"ו), וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לַמֶּלֶךְ רְחַבְעָם עָלָה שִׁישַׁק מֶלֶךְ מִצְרַיִם [עַל יְרוּשָׁלִָם]. וַיִּקַּח אֶת אֹצְרוֹת בֵּית ה' וְאֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ".

ועיין ברש"י שהביא מדברי המדרש ששישק הוא פרעה נכה, ונקרא כן שהיה שוקק ומתאוה כל ימיו לכסא השן שהיה לשלמה חתנו, ובאותה שעה עלה ולקחו, וראיתי שציינו לדברי ילקוט המכירי ישעיה י"ד י"ב, שנטל הדברים בכתובת בתו [ואין הספר תח"י לעיין בו].

וחזרו לזרעי לאחר דורות – שאותם האוצרות ששישק שדד מרחבעם, חזרו לאחר דורות ליהושפט שהיה מזרעו של רחבעם.

שיהושפט היה מזרעו של רחבעם, שהיה בנו של אסא, כדכתיב (מ"א ט"ו כ"ד), "וַיִּשְׁכַּב אָסָא עִם אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט בְּנוֹ תַּחְתָּיו", ואסא היה בנו של אבים, כדכתיב (שם ח'), "וַיִּשְׁכַּב אֲבִיָּם עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיִּמְלֹךְ אָסָא בְנוֹ תַּחְתָּיו", ואבים היה בנו של רחבעם, כדכתיב (שם י"ד ל"א), "וַיִּשְׁכַּב רַחְבְעָם עִם אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר עִם אֲבֹתָיו בְּעִיר דָּוִד וְשֵׁם אִמּוֹ נַעֲמָה הָעַמֹּנִית וַיִּמְלֹךְ אֲבִיָּם בְּנוֹ תַּחְתָּיו".

והאוצרות שנשדדו מרחבעם חזרו ליהושפט, כדאיתא בפסחים קי"ט א', "בא זרח מלך כוש ונטלו משישק. בא אסא ונטלוהו מזרח מלך כוש, ושיגרו להדרימון בן טברימון, באו בני עמון ונטלום מהדרימון בן טברימון. בא יהושפט ונטלו מבני עמון, והיה מונח עד אחז".

ועיין בראשונים שם שביארו מדוע עברו האוצרות כל כך הרבה מיד מלך אחד לשני והשני לשלישי וכן הלאה, וכפי שכתב הרשב"ם, "...ודרך [המלכים] הראשונים להביא גנזיהן עמם במלחמתם, כדי שימשך לבם אחר ממונם ולא יברחו, וכשהן מנוצחין הנוצחין נוטלים ממונן".

עוד איתא בגמ' מה היה עוד עם האוצרות הללו, "בא סנחריב ונטלו מאחז, בא חזקיה ונטלו מסנחריב, והיה מונח עד צדקיה. באו כשדיים ונטלוהו מצדקיה, באו פרסיים ונטלוהו מכשדיים, באו יוונים ונטלוהו מפרסיים, באו רומיים ונטלוהו מיד יוונים, ועדיין מונח ברומי", עד ביאת משיח צדקנו ובנין בית קדשנו ותפארתנו במהרה בימינו, שכל האוצרות ישובו לציון ברינה, להרבות כבוד בית ה'.

טבע כיוצא בהן". ועי' בספר החינוך מצוה תק"ס]. וראה עוד בס' 'אור יהל' להגרי"ל חסמן זצ"ל, ח"ג פר' שמות, במאמר 'הטבע הרוחני'.

4 ראה באריכות גדולה בכל הענין בשו"ת 'ודברת בם' סי' ר"י, ובמש"כ שם בסו"ד בשם הגאון ר' דוד פינשטיין שליט"א, בנו של מרן בעל ה'אגרות משה'.

5 ועי' בספר 'טהרת השלחן' שהאריך טובא בכל הנידון, ובסוף הספר אח"ס עמ' קי"ח הביא כמה דרכי תשובה בזה. וכידוע שספר זה יצא לאור אחרי המכשול הגדול שאירע בארה"ב לפני מספר שנים. ובס' 'כתרה של תורה' עמ' קנ"א, מספר, שמיד כששמע הגאון הגדול ר' שמואל בירנבוים זצ"ל, ראש ישיבת מיר ארה"ב, אודות המכשול הנוראי שהיה, פרץ בבכי מרוב דאגה שמא נכשל ח"ו, לבסוף התברר שלא נכשל, אך בכל זאת מאז המקרה הנורא, הפסיק לגמרי לאכול בשר עוף, וכשנשאל על כך, אמר, שלא פסק מטעמי חשש לכשרות, אלא שאחרי הקלקול הגדול 'פשוט נמאס לו בשר, ואינו מסוגל לאוכלו בשום אופן'!

6 ועי' מש"כ בס' באר יוסף עה"ת מהג"ר יוסף סלנט זצ"ל, פ' בשלח, והו"ד ב'דבר תורה בגליון רל"ז, עיי"ש.

7 כתב ב'דעת זקנים' מבעלי התוס' (בשלח י"ג ח'): "ועוד אמר הקב"ה, אם אני מוליכם דרך הישר, עכשיו מחזיקין איש בשדהו ובכרמו, ומבטלין תלמוד תורה...". א"כ כל ה'ויסב' היה למנוע ביטול ת"ת, וחז"ל אמרו אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. ע"כ קבעו דרך חירות זכר לויסב!

8 גירסת הב"ח שם, "דינו לבוקר משפט".

9 .שהיתה נעמה העמונית אמו של רחבעם, מפורש בפסוק (מ"א י"ד כ"א), "וּרְחַבְעָם בֶּן שְׁלֹמֹה מָלַךְ בִּיהוּדָה בֶּן אַרְבָּעִים וְאַחַת שָׁנָה רַחְבְעָם בְּמָלְכוֹ וּשְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַר ה' לְשַׂוֵּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וְשֵׁם אִמּוֹ נַעֲמָה הָעַמֹּנִית".

10 עיין בגליון ר"ב, לפרשת ויק"פ ע"ב, בתשובה לכתב חידה, שכתבנו ששלמה ילד את רחבעם כשהיה בן אחת עשרה שנה, עיי"ש.

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם רש"י.

מטבע הדברים כסל שאדם קרוב יותר לשני ומצוי בקרבתו ובסביבתו, כך הוא מכירו יותר טוב. יכולים להיות שני אחים הגרים בעיר אחת, ואין אחד מהם מכיר את אחיו, שמלבד השתתפותם בשמחות אחד אצל אחיו ובשמחות משותפות אחרות, אין ביניהם דבר. לעומת זאת, שני שכנים, שיכולים להיות אף מעדות שונות ובעלי אופי שונה, ובכל זאת כל אחד מכיר את שכנו במעלותיו ואף בחסרונותיו. ידוע שכאשר צריך לברר על משפחה, התשובות המדויקות ביותר על אופי המשפחה והנהגותיה, מתקבלות מתשכנים המתגוררים עמה בשכונתם ובהקיתלם ועוד יותר מאלו המתגוררים באותו בנין וקומה.

שכנים ותיקים מכירים היטב את שכניהם בכל ימות השנה, דרך מה ששומעים ורואים, מרגישים וחשים. הכל מימי הסוכות בהם נשמעים דרך דפנות וסדיני הסוכות הקידוש וברכת המזון וזמירות שבת ועוד, ועד לקולות הבוקעים מבתים בזמנים הלוחצים בדקות האחרונות לפני כניסת שבת וחג. מה גם שפעמים רבות שילדי שכנים מצויים אצל דעיתם, ובין דיבורם נשמעים וגלמדים דברים רבים אודות הבית ונהגוו בו, כאשר כמובן צריך להיות חכם להבדיל ולחלק בין הגיגי ילדים ודמיונותיהם, לבין "שותא דינוקא", שעליו למדונו חז"ל שהוא מאביהם ואמם.

אילו בני משפחת היטבוגנאלוגבענפונצרות* היו חפצים בצרות ולא היו שומרים את לשונם מֵדֶבֶר רעה על שכניהם, היה לה הרבה מה לומר ולרכל על שכניהם בני משפחת זייערשוואכפרוס* בפרט אם המדובר על דוד הבשיר. המרגים המשותפים הם באחד מפעמיו, גילו בפניהם את כל הטפחיים המכוסים מפרי מעלליהם של השכנים, שרק קיר בלוקים רק הפריד ביניהם ואף הדגילו הדירות היו מקבילות אחת לרעותו. ר' יהודה, אבי המשפחה לימד את ילדיו שאנו מכבדים כל יהודי, ולכן כן יאירו פנים לכל אחד וחלילה להעליבו, גם אם הוא שונה מאתנו, ולכל נראה פנים יפות לשכנים וילדיהם, אבל בבית שחילילה לא נלמד ממעשיהם הרעים איננו מתחברים איתם לא משחקים עמהם ובודאי שלא נכנס לבתים, וכפי שפוסק רבינו החפץ חיים, הוא נמק לילדיו שלמרות שבביתם כלל לא מדברים לכן בבל זאת אם הוא אומר להם אם דבריו הללו לתועלת בכדי להרחיקם בלבד לו יושפעו מהם לרעה חלילה.

דיה לילדי ר' יהודה בפנינם ששמעו מעי שכנם בכל עת, בכדי להבין את דברי אביהם. ומה גם שקולו של מכשיר מסויים נשמע ברמה מתוך ביתם, שבא ולימד על חוסר אורחות החיים שיש לבם, וגם השאלה ששאל דווקא מן אביהם בכל עת, כאשר היה אומר לו שהוא רוצה את הדעה המקילה ביותר, וכל מה שאינו איסור אומר, אצלם בבית הנא נלאט לכתחילה, הוסיפו להבנתם בדבר האיסור לתתחבר עם ילדיהם והחיוש מתשפעתם הקולקלת.

כללים מעוותים אלו לא היו תקפים רק לגבי כללי חוסר הנהגת ביתו של דוד, אלא אף שמו ה"טוב" התפרסם בכל העיר כפי שנוהג עם לקוחותיו בכללים אלו, שכל ספק ממוני היה מכריע כספק הלכתי אחרי, שכל עוד שלא בטוח אחיה אסור והממון אינו שלו, מותר לנהוג בו וממון היה נראה ביעיני כממונו הכשר.

בשנה האחרונה ר' יהודה הופעל והשתומם מדיבורי דוד ושאלותיו שהיה בהם סימני התדרדרות רבה בהיהדות. דוד התענין ראשון ראשון אודות החברים של 'גרמא', והאם ניתן להפיל מכשירים חשמליים בבית עם כל מה שיש בו, ולאחר זמן הם הלכו לשמוע מביתו קול של מנוע הפועל בשבת קודש ר"ל, למרות שר' יהודה השיב לו שאין כל דרך של היתר במכשירים הפועלים על רעיון זה, והוא עקירת הכאר בעבר בעל האגרות משה לפני יותר משלושים שנה, שניתן להפעיל אל כל בתי חחרושת בשבת באופן זה, ובלחמ"א רבנו השבט הלוי כתב באותה עת, שניתן אף לייצר רכב שיפעל ברעיון גרמא ויבואו להתיר בו את הנסיעה בשבת קודש. ודברים אלו, אמר ר' יהודה, היו בגדר חכם עדיף מנביא, שלצערנו הרב בימינו המציאו מכונות ומכשירים רבים הפועלים על פי גרמא, ואף "קלנועית גרמא" והוא רכב קטן הנוסע על בסיס רעיון גרמא, וישנם תמימים הנכשלים בנסיעתו בשבת קודש, כפי שכבר כתבו והזהירו וזעקו גדולי הפוסקים במכתבם, אודות השבת הנרמסת ומתחללת ברוב גלי עת על ידי כאלו הנראים כשומרי תורה ומצוות.

למרות שכפלי חוץ הזה דרגה כיהודי שומר תורה ומצוות, בכל זאת הכירו כל השכנים שאין תוכן כבור, וספק רב הם השבת נשמרת בתוכנכי ביתם. הקולות של מכשירים חשמליים המופעלים בביתו בתחלך השבת, שפעמים רבות אף נשמעו בשאר הדירות, חיזקו ואמצו אצו מחשבות השכנים וההרהורים אודות שכנם ובוי ביתו, וכאב להם כפגם הרוחני הירוד ומתדרדר וחלקם אף התפללו עליו שחי' יטהר את לבו לשמור תורה ומצוות כראוי.

ר' יהודה שהיה תלמיד חכם השקוע בעמלה כל הרגל יומי, גידל וחינך את ששת בניו שמי שרוצה לגדול ולזכות לכתרה של תורה, עליו לשמור אם זמנו שלא לבטלו בכל מיני הבלים. בעפעים רבות היה מעורר בבית אחת שמירת הזמן וניצולו, ותוך כדי הדברים סיפר לבני ביתו בצער, שהוא מכיר כאלו שדנים בכל יום מה הם חושבים שגדולי ישראל צריכים לעשות וזאת על פי מחשבותיהם מה היה עושים אילו הם היו גדולי ישראל, אלא שמחמת כן הם מבטלים שעות רבות ומרחיקים אם עצמם מלגדול ולצמוח בתורה. המפסיד הגדול ביותר, היה נוהג ר' יהודה לומר כפי שקיבל מרבותיו, כי ההברים הקרים המוציאים אם הבדרים הם מן העולם, ולכן על כליהם להתחבר רק לחברים טובים ויראי ה', שיחד עמהם יעשו רצונו בלבב שלם.

גם את שלושת בנותיו גידל וחינך ר' יהודה בדרך ישרה זו, שבר שעשל כשרה צריכה לדעת את תפקידה באמונה, לחיות לאם בשיראל ולגדל את ילדיה להיות עובדי ה', ועיקר רקושי שיש בזה הוא מתמת הסתפלות לכיוונם אחרים, שלבשתנו הם לזה עיקרי יהדות אחרים שהם להיות "מעודכנות", לבושות בכל מיני דברים שאינם עולים בקנה אחד עם רצון ה' ודרכי התורה הקדושה, ועיסוק אובסטיבי בלבוש ויפוי הבית. לצערינו הרב, הדיבור בכל על אודות זמן והיופי שראמת הוא שהוא שקר והבל, מושך אחריו בנות טובות ונוהרות, שמאבדות ומפסידות תוך זמן קצר הרבה ממעלותיהן הרוחניות ומושכות אחריהם עוד בנות נוספות, ועל כן צריך זהירות ושמירה יתרה מחברה שאינה טובה וספונה ביראת שמים טהורה.

כשזיכה ה' את ר' יהודה בלידת בנו השביעי, העשיריר שבילדיו, בשבת של "שלום זכר" עזרו לו קרובי משפחתו לבשל את סעודת השבת והשלום זכר, והשאירו לו לקנות את החלות והסלטים ושאר הדברים הדרושים לו לשבת קודש. בתו הגדולה בכבר היתה בת מצוה, נטלה על עצמה עול זה של הקניות כדי שאביה יהיה פנוי לתלמודו גם ביום שישי לא של "שלום זכר", והיא קנתה כל מה שהיה צריך.

בשעות המאוחרות של ליל שבת, הבחין ר' יהודה כי כל השתיה והכיבוד שהיה לו בביתו נגמרו, הציבור הרב שבאו לשמוח עמו לכבוד תורתו, היה הרבה למעלה מהמצופה, וכל מה שהכינו עבור השמחה ועבור עצמם, הכל נגמר. למחרת בשעות בשבת הבין ר' יהודה, שכבל הנראה בתו הגדולה אינה מנוסה מספיק לערוך קניות בלא הוראות של אחד מהוריה, הכמויות של דברי המאכל שהיא קנתה, לא הספיקו בעד כל בני המשפחה לבד לסיום הסעודה השניה. הנס היה שבני משפחתו שלחו להם את הדגים והטשולנט, אחרת גם זה לא היה להם, ופן ראו שלסעודה שלישית נשאר לחם בלי חלות, בלא כל בצר ללפת בהם.

כשחזר ר' יהודה מתפילת המנחה אל ביתו לסעודה השלישית, פגע בהם דוד שכנם, ושאלם איך הם הסתדרו לכבוד שבת לבד, בלא עזרת אמם, השיבו האב שאמנם בשבתות אלו לומדים להערוך את יותר את בני הבית הטורחים בכל ימות השנה ולכל השבתות, ובכל זאת בסייעתא דשמיא לא היה חסר לכם דבר. אחד מהבנים הקטנים הוסיף ואמר, שלמרות שהכל נגמר לנו, ה' גמל עמנו טובה שלכל הפחות יש לנו חלות לסעודה השלישית.

דוד השכן הוסיף והתפעניין מה חסר להם, ולמרות שר' יהודה השיבו שבעזרתו יתברך הם כבר יסתדרו וימצאו דבר בבית, אמר שיבדר בביתם אם יש להם משהו מיותר לשלוח להם בהכשרים שהם מקפידים עליהם. ר' יהודה נכנס לביתו כשהוא גומר בדעתו שאף אם השכן יביא לם דבר מאכל כלשהוא שבודאי שלא יאכלוהו, יקחו אותו מבחינה בדרגת בבית שלא לפגוע בו, וכראותו שיש לו עוד כמה רגעים לתחילת הסעודה, ניצלם ללימוד נוסף ופתח את הגמרא ממנה נפרד לפני תחילת הסעודה, והתפילה, ונתחה שקע בדברי התוספות שבהבנתם עמל ויגע.

תוך כדי העיון לפתע נשמע מעבר לקיר הדק, קול רועש הנשמע כמיקסר פועל. כשמוע ר' יהודה את הקולות, נבהל עד מאד, האם שוב שכניו מחללים בשבת בהפעלת מכשיר חשמלי. הוא לא חשב בדעתו לדונו שאולי מיקסר זה פועל בגרמא, כי הוא אינו לימוד זכות אלא חובה, ואף אם הוא פועל בגרמא, הרי שכנו מחלל שבת בגרעים אלו.

רוחו הסוערה של ר' יהודה לא מצאה מנוח, הוא התלבט הבה להכות את הקיר ולזעוק שבת! למחות על חילול השבת שנעשה בתוך הד' אמות שלו על ידי יהודי הנחשב כשומר תורה ומצוות, או שעל דא מתאחז זו יבין לשכן שקול המיקסר נשמע אצל השכנים ויפחד לבבות את המכשיר, ונמצא שגרמתי שיחלל שוב את השבת. מחמת הספק המלילי ר' יהודה בליבו, שעל כגון זה נאמר "שב ואל תעשה עדיף", ומיד במנאני אשר קודר לעל לרב הקהילה ויתייעץ עמו כדת מה לעשות.

כאשר קולות חילול השבת עליים מהדדים באוזניו, שמע לפתע דפיקות על הדלת. ר' צבי השכן בקומה מעליו עמד בפתח ביתו והפנה את תשומת לבו על הקולות הנשמעים מבית שכנם. ר' יהודה השיבו, שלצערו הרב הוא כבר שמע את הקולות, וחשב בדעתו ללכת לרב לספר לו את הנעשה כדי שיוכל לטפל בזה בדרכיו או שיעוץ לכן יעשו. כעת כשגם אתה שומע את הקולות, חשבתי שעלך יחדיו לבית הדין להעיד על הדברים, שבאופן זה כח בית הדין יפה יותר, שהם קיבלו 'עדות' בדבר.

לכן מצד אחדי שר' צבי שכנו עוד לבית, בדרכו מהרהר בדבר חילול שבת הנוראי שנשמע מבית שכנו, הרגיש שקולו של המכשיר החשמלי שבת, וכעבור כמה רגעים הגיע אחד מבני הבית ודפק בדלת ביתם והגיע לם קערה עם סלט אבוקדו, ומה שאביהם ללא יכלה לאכל "סלט אבוקדו טרי לכבוד שבת". היכל יהודה המאור פנים לשכנו על ה"משלוח מנות", ואמר לו שימסור ירב תודות לאביו על מתשבתו עליהם ועל הסלט המיוחד ששלח להם. כשבנו של ר' יהודה הראה לאביו את מה שהשכן שלח להם, נחרד ר' יהודה מהמחזה שלפניו, האבוקדו הטחון הבה נראה יורק ויורק כשניכר עליו שנטחון והוזכן בדקות האחרונות, שכידוע זמן קצר אחר הכנת סלט אבוקדו, הוא

היטבוגנאלוגבענפונצרות – השומר פיו וחייו מצרות. **זייערשוואכפרוס** – החלש מאוד ביהדותו.

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י התחזק ג'וני לעמוד במצבו הקשה, לאחר שעלה בדעתו שכל הצער והפחד שהוא סובל מהם, באו לו בעקבות עצלותו בהתקדמותו בקיום המצוות והזרה בתשובה שלימה, ובודאי שלא יתן לו כח לסבול את ייסוריו אלו בכדי שיכופר לו, וזאת מדברי רש"י "ד כ"ז, עה"פ, "וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיָּשֶׁב הַיָּם לְפָנוֹת בֹּקֶר לְאֵיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיְנַעֶר ה' אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם", וביאר רש"י, "וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתברין בים, ונתן הקב"ה בהם חיות לקבל היסוריין". מבואר בדברי רש"י, שאפילו למצריים הרשעים נתן הקב"ה כח וחיות לקבל את הייסורים, ועל אחת כמה וכמה שלא יתן לו כח לסבול את ייסוריו אלו בכדי שיכופר לו.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות)
[או למייל ichudbchidud@gmail.com - **כתובת מייל חדשה** עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: ספר **"ילקוט שמעוני ענק", ב"כ.**
עוד חמשה זוכים מספים, כל אחד בספר **"אמרי אפרים - עבודת התפילה".**
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": **שני זוכים**, כל אחד בספר **"קיצור מזרחי על התורה".**

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

לאחר שהדיינים קיבצו את כל עשרת העדויות ששמעו, שמכולם עולה דבר אחד, שדוד אינו בין המקפידים על קלה כחמורה, ואף נשמע מזלזל בחמורות, והוא מהמאחרים להכנס אל השבת ומפחרים לצאת ממנה, והחמור בהחמור שבהם, שמביתו נשמע פעמים רבות קול מכשירי חשמל הפועלים בשבת, כמיקסר וכלים דומים, אלא שכל זה עדיין אינו ראיה ברורה ומוחלטת שהינו מחלל שבת, אלא שהיסופר עם סלט האבוקדו הטרי מהשבת האחרונה יש בה ללמד על הכלל, שחלילה בביתו הוא מחלל את השבת.

עוד באותו הערב נקרא אל מקום בית בית הדין, ובנוכחות שני הדיינים פנה אליו אב בית הדין ושאלו, האם חלילה נכון הקול הנשמע בעיר שהוא מחלל שבת בביתו. בתחילה הכחיש דוד את כל הטענות מעל וכל, וטען שכבל הרגאה מקור המשוניות הנמה באחד מפתחיו בעסקיו שביקש לנשלו מפרנסתו. כשהמרא דאתרא והדיינים לחצו מעט יותר, והוסיפו לגלותו שהם קיבלו עדויות רבות על כך משעיבוד הדבר שבשבתות ובמועדים נשמעים מכשירי קולות של מכשירי חשמל המופעלים וכבים, אשר קולותיהם משמשים עבורם סביבה לחשש על חילולי שבת הנעשים בביתו.

דוד שתק כמה רגעים ולאחריכם פנה אל הדיינים ואמר להם, אני מבין שאין לי ברירה אלא לספר לכם את הסוד שאני ובני ביתי נוצרים קרוב לליבנו, ושומרים מכל משמר לבל יצא מחוץ לכותלי בתינו, והוא שאברעה מתוך שבעת ילדיו סובלים ממחלת ריאות קשה, ובעבורם יש לו בביתו בית חולים שלם, וכאשר יש להם התקף נשימתי, עליהם להפעיל מיד מכשיר אינהלציה עוצמתי שתוך פחות מדקה יכול להחדיר את התרופות ישירות לסימפונות של הריאות ובזכות זאת הם יכולים לחיות ולתפקד, והוא מלבד תרופה מיוחדת שצריך להזריק, שאף היא מטיבה את הנשימה, והיות ולדעת הרופאים מחלה זו יכולה לחלוף בגיל הנערים, ניסיתי להסתירה מכל שכני ואף קרובי משפחתי, כדי שלא תתפרסם כלל, ומחמת כן אנו לעולם לא נוסיפים לשבת אל לעשות, בעבור זאת נסעתי אל אחד מגדולי הפוסקים לשאול מהיה אם ההוראה בשבת לגבי הפעלת המכשירים הללו, שאי אפשר לדעת מראש מתי שר צורך בהם, ויחד עם זאת, מחמת העוצמה שלהם, לא ניתן להפעילם יותר מאשר דקות ספורות, ואם יעבדו רצוף הם יתקלקלו ויהרסו ולא ניתן יהיה להשתמש בהם בעת התקף נשימתי מסכן חיים, ועל כך השיב לי אותו פוסק, שאם ניתן להפעיל את המכשיר בשינוי, עדיף, ואם לאו, מצוה לעלות להפעילו כרגיל, העיקר למהר את התרופה לילדים בכדי להציל בהתקף. ולגבי הכיבוי שהוא היתר קלוש יותר, ניתן לעשות זאת רק על ידי שינוי של משיכת החוט מהשקע, ומחמת היידע הרב שיש לי בחשמלאות, בתחילה רציתי להכין מנגנון שיפעיל את המכונה על ידי 'גרמא', אלא לאחר ובירחתי את הענין הועצמה שלהם, לא ניתן להפעילם יותר מאשר דקות ספורות, ואם יעבדו רצוף הם יתקלקלו ויהרסו ולא ניתן יהיה להשתמש בהם בעת התקף נשימתי מסכן חיים, ועל כך השיב לי אותו פוסק, שאם ניתן להפעיל את המכשיר בשינוי, עדיף, ואם לאו, מצוה עליך

סיפור ושאלה בציתו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם רש"י.

מטבע הדברים ככל שאדם קרוב יותר לשני ומצוי בקרבתו ובסביבתו, כך הוא מכירו יותר טוב. יכולים להיות שני אחים הגרים בעיר אחת, ואין אחד מהם מכיר את אחיו, שמלבד השתתפותם בשמחות אחד אצל אחיו ובשמחות משותפות אחרות, אין ביניהם דבר. לעומת זאת, שני שכנים, שיכולים להיות אף מעדות שונות ובעלי אופי שונה, ובכל זאת כל אחד מכיר את שכנו במעלותיו ואף בחסרונותיו. ידוע שכאשר צריך לברר על משפחה, התשובות המדויקות ביותר על אופי המשפחה והנהגותיה, מתקבלות מהשכנים המתגוררים עמה בשכונתם ובקהילתם ועוד יותר מאלו המתגוררים באותו בנין וקומה.

שכנים ותיקים מכירים היטב את שכניהם בכל ימות השנה, דרך מה ששומעים וראים, מרגישים וחשים. החל מימי הסוכות בהם נשמעים דרך דפנות וסדיני הסוכות הקידוש וברכת המזון וזמירות שבת ויעוד, ועד לקולות הבוקעים מהבית בזמנים הלחוצים כדקות האחרונות לפני כניסת שבת וחג. מה גם שפעמים רבות שילדי שכנים מצויים אצל רעיהם, ובין דיבורם נשמעים ונלמדים דברים רבים אודות הבית והנהוג בו, כאשר כמובן צריך להיות חכם להבדיל ולחלק בין הגיגי ילדים ודמיונותיהם, לבין 'שותא דינוקא', שעליו למדונו חז"ל שהוא מאביהם ואמם.

אילו בני משפחת היטצונגאונלעבענפונצרות* היו חפצים בצרות ולא היו שומרים את לשונם מִדַּבֵּר רעה על שכניהם, היה להם הרבה מה לומר ולרכל על שכניהם בני משפחת זייערשוואכפרום* ובמיוחד על דוד אביהם. המגורים המשותפים זה למעלה מעשור, גילו בפניהם את כל הטפחיים המכוסים מפרי מעלליהם של השכנים, שרק קיר בלוקים דק הפריד ביניהם ואף דלתות הדירות היו מקבילות אחד לרעהו. ר' יהודה, אבי המשפחה לימד את ילדיו שאנו מכבדים כל יהודי, ועל כן יאירו פנים לכל אחד וחלילה להעליבו, גם אם הוא שונה מאתנו, ולכך נראה פנים יפות לשכנים וילדיהם, אבל בכדי שחלילה לא נלמד ממעשיהם הרעים איננו מתחברים איתם ולא משחקים עמהם ובודאי שלא נכנס לביתם, וכפי שפוסק רבינו החפץ חיים, הוא נימק לילדיו שלמרות שבביתם כלל לא מדברים לשון הרע, בכל זאת הוא אומר להם את דבריו הללו לתועלת בכדי להרחיקם לבל יושפעו מהם לרעה חלילה.

די היה לילדי ר' יהודה בפנינים ששמעו מפי שכנם בכל עת, בכדי להבין את דברי אביהם. ומה גם שקולו של מכשיר מסויים נשמע ברמה מתוך ביתם, שבא ולימד על חוסר אורחות החיים שיש להם, וגם השאלות ששאל דוד השכן את אביהם בכל עת, כאשר היה אומר לו שהוא רוצה את הדעה המקילה ביותר, וכל מה שאינו איסור גמור, אצלם בבית הוא גלאט לכתחילה, הוסיפו להבנתם בדבר האיסור להתחבר עם ילדיהם והחשש מהשפעתם הקלוקלת.

כללים מעוותים אלו לא היו תקפים רק לגבי כללי חוסר הנהגת ביתו של דוד, אלא אף שמו ה"טוב" התפרסם בכל העיר כפי שנוהג עם לקוחותיו בכללים אלו, שכל ספק ממוני היה מכריע כספק הלכתי אחר, שכל עוד שלא בטוח שהוא אסור והממון אינו שלו, מותר לנהוג כן והממון היה נראה בעיניו כממונו הכשר.

בשנה האחרונה ר' יהודה הופתע והשתומם מדיבורי דוד ושאלותיו שהיה בהם סימני התדרדרות רבה ביהדותו. דוד התעניין ושאל אודות ההתרים של 'גרמא', והאם ניתן להפעיל מכשירים חשמליים בבית על פי היתר זה, ולאחר זמן מה החל להשמע מביתו קול של מנוע הפועל בשבת קודש ר"ל, למרות שר' יהודה השיב לו שאין כל דרך של היתר במכשירים הפועלים על רעיון זה, והוא עקירת השבת וכפי שכתב רבנו בעל האגרות משה לפני יותר משלושים שנה, שניתן להפעיל את כל בתי החרושת בשבת באופן זה, ויבלחט"א רבנו השבט הלוי כתב באותה עת, שניתן אף לייצר רכב שיפעל ברעיון גרמא ויבואו להתיר בו את הנסיעה בשבת קודש. ודברים אלו, אמר ר' יהודה, היו בגדר חכם עדיף מנביא, שלצערנו הרב בימינו המציאו מכונות ומכשירים רבים הפועלים על פי גרמא, ואף 'קלנועית גרמא' והוא רכב קטן הנוסע על בסיס רעיון גרמא, וישנם תמימים הנכשלים בנסיעתו בשבת קודש, כפי שכבר כתבו והזהירו וזעקו גדולי הפוסקים במכתבם, אודות השבת הנרמסת ומתחללת בריש גלי על ידי כאלו הנראים כשומרי תורה ומצוות.

למרות שכלפי חוץ היה דוד נראה כיהודי שומר תורה ומצוות, בכל זאת הכירו כל השכנים שאין תוכו כברו, וספק רב אם השבת נשמרת בתוككי ביתם. הקולות של מכשירים חשמליים המופעלים בביתו במהלך השבת, שפעמים רבות אף נשמעו בשאר הדירות, חיזקו ואמצו את מחשבות השכנים והרהוריהם אודות שכנם ובני ביתו, וכאב להם מצבם הרוחני היורד ומתדרדר וחלקם אף התפללו עליו שה' יטהר את לבו לשמור תורה ומצוות כראוי.

ר' יהודה שהיה תלמיד חכם השקוע בעמלה של תורה כל ימיו, גידל וחינך את ששת בניו שמי שרוצה לגדול ולזכות לכתרה של תורה, עליו לשמור את זמנו שלא לבטלו בכל מיני הבלים. פעמים רבות היה מעורר בבית את חשיבות שמירת הזמן וניצולו, ותוך כדי הדברים סיפר לבני ביתו בצער, שהוא מכיר כאלו שדנים בכל יום מה הם חושבים שגדולי ישראל צריכים לעשות וזאת על פי מחשבותיהם מה היו עושים אילו הם היו גדולי ישראל, אלא שמחמת כן הם מבטלים שעות רבות ומרחיקים את עצמם מלגדול ולצמוח בתורה. המפסיד הגדול ביותר, היה נוהג ר' יהודה לומר כפי שקיבל מרבותיו, זה החברים הרעים המוציאים את האדם מן העולם, ועל כן עליהם להתחבר רק לחברים טובים ויראי ה', שיחד עמהם יעשו רצונו בלבב שלם.

גם את שלושת בנותיו גידל וחינך ר' יהודה בדרך ישרה זו, שבת ישראל כשרה צריכה לדעת את תפקידה באמונה, להיות לאם בישראל ולגדל את ילדיה להיות עובדי ה', ועיקר הקושי שיש בזה הוא מחמת החברה הסוחפת לכיוונים אחרים, שלבושתנו יש להם עיקרי יהדות אחרים שהם להיות 'מעודכנות', לבושות בכל מיני דברים שאינם עולים בקנה אחד עם רצון ה' ודרכי התורה הקדושה, ועיסוק אובססיבי בלבוש ויפוי הבית. לצערינו הרב, הדיבור בכל עת אודות החן והיופי שהאמת הוא שהוא שקר והבל, מושך אחריו בנות טובות וטהורות, שמאבדות ומפסידות תוך זמן קצר הרבה ממעלותיהן הרוחניות ומושכות אחריהם עוד בנות נוספות, ועל כן צריך זהירות ושמירה יתרה מחברה שאינה טובה וספוגה ביראת שמים טהורה.

כשזיכה ה' את ר' יהודה בלידת בנו השביעי, העשירי שבילדיו, בשבת של ה'שלום זכר' עזרו לו קרובי משפחתו לבשל את סעודות השבת והשלום זכר, והשאירו לו לקנות את החלות והסלטים ושאר הדברים הדרושים לו לשבת קודש. בתו הגדולה שכבר היתה בת מצוה, נטלה על עצמה עול זה של הקניות כדי שאביה יהיה פנוי לתלמודו גם ביום שישי זה של ה'שלום זכר', והיא קנתה כל מה שהיה צריך.

בשעות המאוחרות של ליל שבת, הבחין ר' יהודה כי כל השתיה והכיבוד שהיה לו בביתו נגמרו, הציבור הרב שבאו לשמוח עמו לכבוד תורתו, היה הרבה למעלה מהמצופה, וכל מה שהכינו עבור השמחה ועבור עצמם, הכל נגמר. למחרת בסעודת שבת הבין ר' יהודה, שככל הנראה בתו הגדולה אינה מנוסה מספיק לערוך קניות בלא הוראות של אחד מהוריה, הכמויות של דברי המאכל שהיא קנתה, לא הספיקו בעד כל בני המשפחה עד לסיום הסעודה השניה. הנס היה שבני משפחתו שלחו להם את הדגים והטשולנט, אחרת גם זה לא היה להם, והם ראו שלסעודה שלישית נשאר להם רק חלות, בלא כל דבר ללפת בהם.

כשחזר ר' יהודה מתפילת המנחה אל ביתו לסעודה השלישית, פגע בהם דוד שכנם, ושאלם איך הם הסתדרו להכין שבת לבד, בלא עזרת אמם, השיבו האב שאמנם בשבתות אלו לומדים להעריך את יותר את בני הבית הטורחים בכל ימות השנה וכל השבתות, ובכל זאת בסייעתא דשמיא לא היה חסר להם דבר. אחד מהבנים הקטנים הוסיף ואמר, שלמרות שהכל נגמר לנו, ה' גמל עמנו טובה שלכל הפחות יש לנו חלות לסעודה השלישית.

דוד השכן הוסיף והתעניין מה חסר להם, ולמרות שר' יהודה השיבו שבעזרתו יתברך הם כבר יסתדרו וימצאו דבר בבית, אמר שיברר בביתם אם יש להם משהו מיותר לשלוח להם בהכשרים שהם מקפידים עליהם. ר' יהודה נכנס לביתו כשהוא גומר בדעתו שאף אם השכן יביא להם דבר מאכל כלשהוא שבודאי שלא יאכלוהו, יקחו אותו ממנו בתודות רבות בכדי שלא לפגוע בו, וכראותו שיש לו עוד כמה רגעים לתחילת הסעודה, ניצלם ללימוד נוסף ופתח את הגמרא ממנה נפרד לפני תחילת התפילה, ומהרה שקע בדברי התוספות שבהבנתם עמל ויגע.

תוך כדי העיון לפתע נשמע מעבר לקיר הדק, קול רועש הנשמע כמיקסר פועל. כשמוע ר' יהודה את הקולות, נבהל עד מאד, האם שוב שכניו מחללים שבת בהפעלת מכשיר חשמלי. הוא לא חשב בדעתו לדונו שאולי מיקסר זה פועל בגרמא, כי הוא אינו לימוד זכות אלא חובה, ואף אם הוא פועל בגרמא, הרי שכנו מחלל שבת ברגעים אלו.

רוחו הסוערה של ר' יהודה לא מצאה מנוח, הוא התלבט האם להכות על הקיר ולזעוק שבת! למחות על חילול השבת שנעשה בתוך הד' אמות שלו על ידי יהודי הנחשב כשומר תורה ומצוות, או שעל ידי מחאתו זו יבין השכן שקול המיקסר נשמע אצל השכנים וימהר לכבות את המכשיר, ונמצא שגרמתי שיחלל שוב את השבת. מחמת הספק החליט ר' יהודה בליבו, שעל כגון זה נאמר 'שב ואל תעשה עדיף', ומיד במוצאי שבת קודש ילך לרב הקהילה ויתייעץ עמו כדת מה לעשות.

כאשר קולות חילול השבת עדיין מהדהדים באוזניו, שמע לפתע דפיקות על הדלת. ר' צבי השכן בקומה מעליו עמד בפתח ביתו והפנה את תשומת לבו על הקולות הנשמעים מבית שכנם. ר' יהודה השיבו, שלצערו הרב הוא כבר שמע את הקולות, וחשב בדעתו ללכת לרב לספר לו את הנעשה כדי שיוכל לטפל בזה בדרכיו או שיעוץ להם מה יעשו. כעת כשגם אתה שומע את הקולות, חשבתי שנלך יחדיו לבית הדין להעיד על הדברים, שבאופן זה כח בית הדין יפה יותר, שהם קיבלו 'עדות' בדבר.

זמן קצר אחרי שר' צבי שכנו שב לביתו, בעודו מהרהר בדבר חילול שבת הנוראי שנשמע מבית שכנו, הרגיש שקולו של המכשיר החשמלי שבת, וכעבור כמה רגעים הגיע אחד מבני השכן ודפק בדלת ביתם והגיע להם קערה עם סלט אבוקדו, ואמר שאביהם שלח להם 'סלט אבוקדו טרי לכבוד שבת'. הילד הודה במאור פנים לשכנו על ה'משלוח מנות', ואמר לו שימסור רוב תודות לאביו על מחשבתו עליהם ועל הסלט המיוחד ששלח להם. כשבנו של ר' יהודה הראה לאביו את מה שהשכן שלח להם, נחרד ר' יהודה מהמחזה שלפניו, האבוקדו הטחון היה נראה ירוק וטרי כשניכר עליו שנטחן והוכן בדקות האחרונות, שכידוע זמן קצר אחר הכנת סלט אבוקדו, הוא מתחיל להשחיר, והצבע הירוק היפה הוא אות והוכחה שהוא נעשה לפני שעה קלה. הפלצות אחזתו מהמחשבה ששכנו חילל עבורו שבת להכין לו סלט אבוקדו לכבוד שבת. הוא שאל את עצמו במרירות, איזו כבוד הוא לשבת שמחללים אותה. הוא הורה לבנו שיניח את הקערה בצד, כאשר בסתר ליבו קיוה שלכל הפחות את הביצים שבסלט לא בישלו בשבת קודש.

השעה המתאחרת לא הניחה לר' יהודה להפליג במחשבותיו והרהוריו, ומיהר ליטול את ידיו לקיים מצוות אכילת סעודה שלישית בשבת, כאשר סעודה זו עברה עליו בהרגשה קשה ביותר, ולמרות נסיונותיו לדחות את המחשבות ולשמוח בשמחת השבת, ואף כל זמירות שבת ששר וזימר, לא הצליח לשמחו בשבת. מיד כשיצאה השבת והוא סיים לברך ברכת המזון, לא עצר בעד בכיו מלפרוץ, והוא ישב על יד שולחנו ובכה בכי תמרורים על שכך עלתה בידו.

בברכים כושלות ובתשישות נפשית הלך ר' יהודה לבית הכנסת לתפילת ערבית של מוצאי שבת, ולפני שהחל להתפלל, החליט בדעתו שהרגשותיו אלו הם מעשי שטן המבקש לגזול ממנו את תפילתו, ועל כן אזר כגבר חלציו ודחק את המחשבות הקשות אודות החילול שבת הנוראי ששמע ואחר כך ראה את פירותיו, ופתח בתפילה בלב נשבר וכמונה מעות כדת וכראוי.

לאחר סיום תפילת ערבית, כשר' יהודה פגש את המרא דאתרא ביציאתו מבית הכנסת, שאלו, האם ישנו זמן בו הרב יושב עם דייני בית הדין, היות וחשוב לו לומר דבר בפניהם. הרב השיבו שמתוכננת להם ישיבה כזו הערב בביתו, לדון בכל עניני הקהילה, ובתחילת הישיבה ניתן יהיה להכנס אליהם ולומר לפניהם מה שעם לבבו, אלא שיעשו זאת בתיאום עם מזכירות בית הדין.

בהגיע השעה היעודה, הגיעו ר' יהודה ור' צבי שני השכנים, וביקשו לומר את מה שראו. עם תחילת דבריהם העיר אחד מהדיינים שהלכה היא שיש לשמוע את העדות כנגד הבעל דין ובנוכחותו, אלא שר' יהודה ור' צבי אמרו, שאין דבריהם בתורת עדות גמורה לבית הדין כדי שיכו אותו או ייסרוהו, אלא מטרתם היא שבית הדין ישמע את מה שהם ראו ויחפש אחר הדרך למצוא את האמת מה היה שם, ואולי לקרוא לאותו אחד שאת מעשיו הם מבקשים לומר, ולהסביר לו את חומרת מעשיו ולנסות להעמידו בקרן אורה, שישוב בתשובה שלימה לפניו.

השניים סיפרו לדייני בית הדין את התרשמותם הכללית שלהם מהמשפחה, ואת אשר נשמע לאחרונה קול מכשירים חשמליים בוקע מביתם במהלך השבת, וכעת הוסיפו וסיפרו את אשר אירע לפני כמה שעות, בזמן מנחה קטנה של שבת קודש, והביאו איתם את הקערה עם האבוקדו לאות לבני מרי, שישמש כהוכחה על מעשיו החמורים. המרא דאתרא ביקש מחילה ויצא לרגע עם הקערה, ושב כעבור זמן קצר באומרו שהרבנית אומרת שסלט האבוקדו נראה ממש טרי, ולא יתכן שהוא הוכן לפני שבת אלא במוצאי שבת או זמן קצר קודם לכן.

שני השכנים הוסיפו ואמרו לבית הדין, שמחמת רגישות הדברים ומפני שלא ידעו מה מותר להם לעשות ומה אסור, הם נקטו בפלך השתיקה ולא סיפרו מהדברים לאף אחר זולת לבית הדין, והם מוסיפים ושואלים, מה עליהם לעשות אם חלילה ישנה הדבר, ושוב ישמע קול מכשירי החשמל מבית שכנם. הרבנים השיבו להם שהם מקוים שה' ידריך אותם בדרך האמת לדבר עם השכן ולהעמידו על חומרת המעשים ושהדת תועמד על תילה. ואם חלילה ישנה הדבר, שיחזרו ויאמרו הדברים לפניהם.

באותה העת שר' יהודה ור' צבי סיפרו לפני דייני בית הדין את דבריהם, עמד מאחורי הדלת אחד מנכדי המרא דאתרא, והקשיב לדברים הנוראים שנאמרו. עקב קנאותו הרבה כנגד מחללי השבת, חשב בליבו שמצוה לפרסם את הדברים, שכולם ידעו שדוד הוא מחלל שבת ולא יזמינו אצלו עבודות חשמל ואינסטלציה, ועל כן מיהר לצאת מבית סבו ולספר את החדשות המרעישות בציבור, שדוד הינו מחלל שבת כאחרון הריקים.

כאשר המרא דאתרא ובית דינו התייעצו יחדיו מהו הדרך בה ראוי להם ללכת בענין חמור זה, שמעו קול העם ברעו, קבוצת אנשים באו אל בית הרב כשהם אומרים לו ששמעו כעת שמועה נוראה שתשבר גרם, שבתוككי קהלתינו מתגורר מחלל שבת שאף מחללה בביתו בתוككי השכונה. לשאלת המרא דאתרא מניין להם כן, השיבו שכבר יצא הקול בכל העיר ומחוצה לה, וכבר ישנם זרזיזם שעמלים להכין את המודעות הגדולות עם המחאה הגדולה על הפרצה הגדולה, ואחרים כבר מארגנים את ההפגנה האדירה של כל בני השכונה מול ביתו של אותו פורק עול, וכעת באנו לקבל את הסכמת הרב לכל פעולותינו הקדושות לבער הנגע הרע מקרבנו.

חברי בית הדין היו מופתעים עד מאוד, מי השמיע בין התושבים את הדברים שנאמרו כאן בחדרי חדרים. הרי לא יתכן שר' יהודה ור' צבי הידועים בשער בת רבים כתלמידי חכמים ויראי אלקים, הם אלו שהוציאו דיבתו רעה, וכיזבו בדבריהם כאן בבית הדין שלא יאמרו דבר. ואולי ישנם עדים רבים לחילולי השבת של דוד וכעת לאחר החילול שבת האחרונה הכל יצא לאור עולם, תמהו הדיינים.

המרא דאתרא הודיע לכל הבאים, שאין כל עצרת תפילה או מחאה עד שהוא ובית דינו לא יברורו מה בדיוק אירע, והוא אוסר להדפיס כל מודעה בענין ובנידון, ועליהם להזהר ולהשמר לבל יכשלו חלילה באיסורי לשון הרע והוצאת שם רע ופגם משפחה שאין להם כפרה חלילה, וכל עוד לא נראה ברבים שאותו אחד חילל שבת, אסור לדבר עליו ככל אחר מישראל, ואסור להשען על הקול שנשמע בעיר כדי להתיר את דמו ולשפכו בראש כל חוצות.

באותה שעה ביקש המרא דאתרא משלושה מדייני העיר, שיקימו בית דין מיוחד בו ידונו במעשיו של דוד, והערב ומחר ישמעו את מה שיש לו אודותיו. המרא דאתרא הודיע לציבור, כי כל מי שיש לו להעיד על דוד דבר מה, לטוב או למוטב, יפנה לדייני בית הדין ויספר בפניהם את מה שראה בעצמו.

רבים באו לפני דייני בית הדין להעיד אודותיו, אלא שכל אחד שנכנס לפני בית הדין, אמרו לו הדיינים שהוא יכול להעיד רק את מה שראה בעיניו, אבל מה שהוא רק שמע, שיכבד את מי שהשמיע לו את הדברים שילך בעצמו להעיד בבית דין. היו שהעידו לזכותו של דוד, היאך ידו פשוטה לכל דך ונכלם, וליבו פתוח לכל שבורי לב. היו גם שהעידו לחובתו של דוד, היאך הוא תמיד מזלזל בשבת קודש, כאשר פעמים רבות הוא נראה 'עושה מלאכה' דקות ארוכות לאחר זמן הדלקת נרות, בסמוך לשקיעת החמה, שסופו של אחד כזה שיכול להגיע לידי חילול שבת ממש.

האמת היא, שהיו כמה צעירים שלא

המשך בעמוד הבא

סיפור ושאלה בצידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

המשך מעמוד הקודם

התרגלו לשאול ולקבל הכרעת חכם על מעשיהם, ומקלם יגיד להם, וככל הנראה כבוד השבת היא כה יקרה בעיניהם, עד שהתאספו בסמוך לביתו ועלו יחדיו וזעקו עליו ועל בני ביתו קריאות גנאי על מעשיהם המחפירים, ושיסתלקו מהרה ממקומם. מיד בהוודע הדבר למרא דאתרא, שלח את אחד ממקורביו המתגורר בסמוך, שילך מהרה להודיע לכל אותם "צדיקים" שיפסיקו מיד עם מעשיהם ויתפזרו למקומותיהם ויחפשו לעצמם מצוות יותר מהודרות.

במהלך היומיים בהם ישבו דייני בית הדין לשמוע מהציבור עדויות, הם השכילו הרבה, במיוחד היאך לא ניתן לסמוך על שמועות ודיבורים, גם כשהם נראים מוצקים ומבוססים. אחת מהעדויות שלפי דברי ההקדמה שנאמרו, היו נראות להם מרשיעות במיוחד, היתה של יהושע שמש בית הכנסת, יהודי פשוט אך יראי שמים בצורה מדהימה, שאינו מבטל את זמנו כלל, אלא בכל עת וזמן או יושב ומקשיב באחד מהשיעורים בבית הכנסת או לומד משניות ואומר תהלים, ואף תוך כדי עבודתו משנן משניות ותהלים השגורים על לשונו, ובזכותו מתקיימים השיעורים הרבים בבית הכנסת ובקהילה, ולזכותו נזקף שכמעט אין יהודי אחד בכל השכונה שאינו קובע עתים לתורה.

פעילותו של יהושע היתה על ידי שהיה לו ידיעה על כל תושבי השכונה, כל אחד מה מעשיו במהלך היום, האם הוא זוכה להיות מחובשי בית המדרש במשך כל היום, ואם לאו, הרי שהיה מדרבנו ומעודדו לקבוע עתים לתורה, כאשר היה לו מעקב מיוחד אחר כל תושבי השכונה, כל אחד באיזה שיעור תורה הוא לומד, וכל אלו שלמיטב ידיעתו לא היה להם שיעור או חברותא דבר יו"ם ביומו, הוא לא היה נותן להם מנוח עד שהיו קובעים את עצמם באחד השיעורים בקהילה, ובעקבות פעולותיו ולחציו אלו על התושבים, זכתה השכונה והקהילה למעלה מיוחדת זו, שלא היה אחד שלא היתה לו קביעות באחד מהשיעורים הרבים שהתקיימו בשכונה ובקהילה.

מיד עם תחילת מתן עדותו של יהושע, הוא פנה אל הדיינים ואמר להם, רבותי הדיינים! כבר שנים רבות שאני יודע בדוד שהוא מחלל שבת, ולא רק מחלל שבת, אלא עובר על כל מצוות ה'. ויהושע החל לספר להם כמה דיבורים ודברים השקיע בדוד כדי שיקבע עתים לתורה, ובכל פעם זה היה מועיל ליום ויומיים שלאחריהם הוא היה פורש מהשיעור, כשתשובתו בצידו, שמיד עם תחילת השיעור נופלת עליו תרדמה עד סיום הקדיש דרבנן שלאחר השיעור. גם כשנפל שוב ושוב מהשיעור המשיך יהושע במאמציו למצוא לו שיעור כלבבו שיוכל לקבוע עתים לתורה, אך ללא הצלחה, וזה כעשר שנים שלטענתו הולך לשמוע שיעור בשכונה הסמוכה בה מתגוררים מחללי שבתות, ואת השיעור שנמסר להם, שהוא יותר סיפורים משיעור, בו הוא משתתף והוא חושב שיוצא ידי חובתו בחיוב קביעת עתים שלו לתורה. יהושע סיים את דבריו ואמר, לא זו בלבד שאינו לומד כמעט דבר, אלא הוא עוד התחבר לאותם מחללי שבת ומתרועע עמהם כשהוא חשוב שבזה הוא עושה 'קידוש השם' כשאותם מחללי שבת רואים שגם שומרי השבת הם אנשים נחמדים, והאמת היא שהוא מושפע מהם לרעה.

רק בכדי להעמיד אותך על האמת, השיבו אחד מהדיינים, עדיין לא ראיתי כל ראיה בעדותך כנגד דוד שתשמש כיסוד לכך שהוא חלילה מחלל שבת ופורק מעליו כל עול. אולי מסיבה כל שהיא באמת קשה לו להשתתף בשיעור תורה רגיל ובעקבות כך הולך להשתתף בשיעור שיש בו הרבה סיפורים ומעשים, שבודאי עדיף ללמוד בלא כל הפסקה, אך במקום שצריך לעורר את הציבור בסיפורים, מותר ואף ראוי לעשות כן, וכפי שניתן ללמוד מלימוד פרשתנו עם פרש"י, שכיהודי יראי שמים ודאי שהינך לומד כן בכל שבוע ומשלים את הפרשה עם הציבור, ובעזהי"ת בזכות זה תאריך ימים ושנים, וצריך להזהר מאוד מלהסיק מסקנות אישיות קשות כנגד אישיות שונה רק בגלל שהוא אינו הולך לפי הלך מחשבתי ואינו נוהג כדבריו וכעצותי.

לאחר שהדיינים קיבצו את כל עשרות העדויות ששמעו, שמכולם עולה דבר אחד, שדוד אינו בין המקפידים על קלה כחמורה, ואף נשמע מזלזל בחמורות, והוא מהמאחרים להכנס אל השבת וממהרים לצאת ממנה, והחמור שבהם, שמביתו נשמע פעמים רבות קול מכשירי חשמל הפועלים בשבת, כמיקסר וכלים דומים, אלא שכל זה עדיין אינו ראיה ברורה ומוחלטת שהינו מחלל שבת, אלא שהסיפור עם סלט האבוקדו הטרי מהשבת האחרונה יש בה ללמד על הכלל, שחלילה בביתו הוא מחלל את השבת.

עוד באותו הערב נקרא דוד אל מקום ועד בית הדין, ובנוכחות שני הדיינים פנה אליו אב בית הדין ושאלו, האם חלילה נכון הקול הנשמע בעיר שהוא מחלל שבת בביתו. בתחילה הכחיש דוד את כל הטענות מכל וכל, וטען שככל הנראה מקור השמועות המה באחד ממתחריו בעסקיו שביקש לנשלו מפרנסתו. כשהמרא דאתרא והדיינים לחצו מעט יותר, והוסיפו לגלותו שהם קיבלו עדויות רבות על כך שמצוי הדבר שבשבתות נשמעים מביתו קולות של מכשירי חשמל המופעלים וכבים, אשר קולותיהם משמשים עבורם כסיבה לחשש על חילולי שבת הנעשים בביתו.

דוד שתק כמה רגעים ולאחריהם פנה אל הדיינים ואמר להם, אני מבין שאין לי ברירה אלא לספר לכם את הסוד שאני ובני ביתי נוצרים קרוב לליבנו, ושומרים מכל משמר לבל יצא מחוץ לכותלי בתינו, והוא שארבעה מתוך שבעת ילדיו סובלים ממחלת ריאות קשה, ובעבורם יש לו בביתו בית חולים שלם, וכאשר יש להם התקף נשימתי, עליהם להפעיל מיד מכשיר אינהלציה עוצמתי שתוך פחות מדקה יכול להחדיר את התרופות ישירות לסימפונות של הריאות ובזכות זאת הם יכולים לחיות ולתפקד, וזאת מלבד תרופה מיוחדת שצריך להזריק, שאף היא מטיבה את הנשימה, והיות ולדעת הרופאים מחלה זו יכולה לחלוף בגיל הנעורים, ניסיתי להסתירה מכל שכני ואף קרובי משפחתי, כדי שלא תתפרסם כלל, ומחמת כן אנו לעולם לא נוסעים לשבת או לחופשה, בעבור זאת נסעתי אל אחד מגדולי הפוסקים לשאול אותו מה ההוראה בשבת לגבי הפעלת המכשירים הללו, שאי אפשר לדעת מראש מתי יש צורך בהם, ויחד עם זאת, מחמת העוצמה שלהם, לא ניתן להפעילם יותר מאשר דקות ספורות, ואם יעבדו רצוף הם יתקלקלו ויהרסו ולא ניתן יהיה להשתמש בהם בעת התקף נשימתי מסכן חיים, ועל כך השיב לי אותו פוסק, שאם ניתן להפעיל את המכשיר בשינוי, עדיף, ואם לאו, מצוה עלי להפעילו כרגיל, העיקר למהר את התרופה לילדים בכדי להצילם בהתקף. ולגבי הכיבוי שהוא היתר קלוש יותר, ניתן לעשות זאת רק על ידי שינוי של משיכת החוט מהשקע, ומחמת היידע הרב שיש לי בחשמלאות, בתחילה רציתי להכין מנגנון שיפעיל את המכונה על ידי 'גרמא', אלא לאחר ובירדתי את הענין של גרמא ושמעתי שרבותינו הפוסקים אומרים שלא להשתמש בו כלל, התקנתי במכשיר מנגנון מיוחד שבכל הפעלה המכשיר מופעל רק עד לדקותיים ולאחריהם הוא כבה אוטומטית, כך שאיני צריך להגיע למצב שאצטרך לכבותו, וקולות אלו של המכשיר הנשמעים כמיקסר, הם אלו שהוציאו את דיבתי רעה שבביתי חלילה מחללים את השבת.

הדיינים ששמעו את דבריו של דוד אודות סיבת הקולות הנשמעים מביתו, נטו להאמין להם. לא היה נראה שהמציא סיפור כזה שלם בכדי לחפות על מעשיו, אלא שלפתע שאל אחד מהדיינים את דוד, ומה יש לך להשיב על סלט האבוקדו הטרי שהבאת בשבת קודש...

כשמוע דוד את שאלת הדיינים, הוא החוויר והאדים חליפות, נראה היה עליו שתפסו אותו בזה, על טענה זו לא היתה לו כל תשובה להשיב. דוד אחז בפלך השתיקה והדיינים חשבו שכעת הוא מחפש ומחשב אחר רעיון וסיפור שיישב את ליבם ולא יבואו לחשוד בו, ועל כן, בכדי לסבכו שיבין שלא יועיל לו להמציא כעת סיפור חדש, שאלו אחד הדיינים, האם את סלט האבוקדו גם טחנת במכשיר האינהלציה העוצמתי או במיקסר שיש לך בביתך.

כשעברו עוד כמה דקות דומיה בבית הדין, פנה האב בית דין לדוד ואמר לו, האם יש לך מה להשיב על טענת סלט האבוקדו הטרי שנעשה ונטחן בצהרי שבת קודש...

יש לי בעיה קשה, השיב דוד בשפה רפה, אם לא אומר לכם את הסיבה, הרי שתחשדוני בחילול שבת קודש, ואם אומר לכם את האמת, הרי שתחשדוני בדבר אחר לא פחות חמור, כאשר האמת היא שאני נקי מכל דבר.

אם אתה באמת נקי, אמר לו האב בית דין, אזי תוכיח לנו את חפותך ונקיונך, ואנו נהיה הראשונים שנשמח בזה, שלא נכשלת חלילה בשום איסור. ויתרה מזאת, היות ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות, ולפי מה שאנו רואים כעת ישנה הוכחה די ברורה על כך שחלילה חיללת שבת, על כן יתכן ואין עלינו חיוב למנוע את הציבור לרדוף אותך ולמנוע ממך פרנסה, אלא אם תוכיח לנו שטעית או שתטעון שחלילה נכשלת באופן חד פעמי מסיבה מסוימת.

המתח בבית הדין עלה עוד, כשדוד אמר לדיינים, מה יועיל אם תשתכנעו שלא חיללתי שבת ובמקום זה תחשדוני שחלילה כישפתי... מה יותר חמור, להיות נחשד בחילול שבת או בכישוף?

בכישוף? שאלו הדיינים, וכי מדוע שנחשוד בך בעבירה חמורה זו. האמת, אמר אחד הדיינים, שכעת הצלחת לשכנע אותנו שצריך לחשוד בך גם בכישוף.

ברירה רבה לא היתה לו לדוד, והוא סיפר לדיינים שיש לו פטנט סודי שעל ידו סלט האבוקדו כמעט ואינו משחיר, ובערב שבת האחרונה הוא הכין כמות גדולה של סלט אבוקדו, והפעיל את הפטנט שלו, ומחמת כן סלט האבוקדו לא השחיר.

המרא דאתרא לא קיבל את דברי הסתרים שאמר דוד, ואמר לו, שפלא גדול הוא ששעה קלה לאחר שסלט האבוקדו הגיע לביתי כשהיה ניכר עליו שהוא טרי מלפני זמן קצר, כפי שאמרה הרבנית, הוא החל להשחיר, ואם כדבריך שעשית פטנט, מדוע האבוקדו חזר להשחיר במוצאי שבת.

היא הנותנת, אמר דוד, בגלל שהסרתי את הפטנט שלי במוצאי שבת, לכך האבוקדו החלה להשחיר. ולאחר ההרור קל הוסיף ואמר, כמדומה שהאבוקדו החל להשחיר מעט אחר השעה עשר בלילה...

כעת כבר היו המרא דאתרא ודייני בית הדין נבוכים, זה נשמע ממש ככישוף, אם נאמין לו שהוא הכין את האבוקדו בערב שבת עפ פטנט מיוחד שישמור על טריותו, ובמוצאי שבת הצליח לגרום לכך שהפטנט יסור ממנו, למרות שהאבוקדו לא נמצא אצלו אלא בבית הרב, הרי שזה נראה ממש כישוף, ואם לא נאמין לו בדבריו אלו, הרי זו הוכחה נאמנה שהוא אכן חילל שבת וכל הסיפורים שלו המה דמיונות שוא ומדוחים.

כשראה דוד שכלתה אליו הרעה, הציע בפני הדיינים שהוא יוכל להוכיח להם שיש לו פטנט לשמירת הטריות ומראהו הירוק של האבוקדו כשהוא מרוסק וטחון, כשברצונו הוא יכול בקלות למנוע את המשכו גם כאשר האבוקדו נמצאת ממנו במרחק עצום, והוא אינו בכישוף, שהרי יכול לעשות זאת גם במקום שיש מים ואף אם הוא באויר, שכפי שלמדונו חז"ל שבאופנים אלו הכישוף אינו פועל (עי' גליון רל"ה, פ' וארא ע"ג, בדבר תורה).

הדיינים אמרו לדוד, שאף אם אכן הם מאמינים לדבריו, אבל אולי באמת אסור לעשות כן, על כן הם מציעים שהוא יגלה את סודו למרא דאתרא בתנאי שלא יגלנו לאחרים כלל, ואם המרא דאתרא ישתכנע שהדבר מותר, הוא יוכל לעשות זאת ולהוכיח שכל דבריו אמת וצדק וכל החשדות עליו אינם אלא חשדות שוא.

אחד הדיינים הוסיף ואמר לדוד, שאם אמנם נכון שיש לך פטנט המותר בשימוש המונע את מראה השחור מהאבוקדו ונותן לו מראה טריות, מה יש לך בזה שאתה שומרו בלבך ואינו מספרו לאחרים, אם אתה מתכנן להקים מפעל לסלטי אבוקדו, אני מבין, אך אם לאו, הרי בזה שתספרו לאחרים תוכל לעשות חסד רב עם כל הבריות ויהיו לך זכויות לרוב.

דוד הרהר רגע קט ולאחריו החליט לומר לדיינים את הפטנט, ואם אכן יפסקו שמותר לעשות כן, הוא ילמדו לכל בית ישראל, ויהיה לו מזה רק זכויות. הוא אמר לדיינים שהפטנט הוא, לקחת את גרעין האבוקדו ולהכניסו לכלי עם מים, וכל עוד שהגרעין נמצא במים, פרי האבוקדו לא ישחיר ומראהו יהיה רענן וירוק, גם אם הוא יהיה בעיר אחרת ובארץ אחרת, וזאת אם הוא בכלי סגור ואטום בלא אויר. וכאשר יוציאו את הגרעין מהמים, תוך זמן קצר פרי האבוקדו יתחיל להשחיר כדרכו. וזה מה שעשיתי, שבערב שבת כשהכינו את הסלט, הכנסתי את הגרעינים למים, ובמוצאי שבת סמוך לשעה עשר, חשבתי בדעתי שכבר סיימו לאכול את כל הסלט שהכנו, על כן הוצאתי את הגרעינים מהמים, ולכך הסלט שהיה בבית הרב החל להשחיר תוך זמן קצר.

כעת היו צריכים הדיינים להכריע אם מצאנו דבר דוגמתו בש"ס ועל כן הוא מותר, או שהוא דבר שאינו מובן שכלית ועל כן אסור לעשותו. הדיינים הרהרו והעבירו במחשבתם את הש"ס והפוסקים, ולפתע אמר אחד מהם, זה הרי גמרא מפורשת בבכורות נ"ז ב', בסוגיא של בכור בהמה יתום, שיתכן מציאות שבריאה שה' ברא שמחיה ומצמחת, נותנת חיות ומגדלת גם לאחר מיתה והפסקת החיות מהמגדל, כגרעין האבוקדו שהוא מצמיח וממשיך לתת חיות לפרי, ועל כן מותר לעשות כן.

לפתע נזכר אחד מהדיינים, בנידון אודות אחד שנוסע למקום רחוק ללמוד וללמד, ואינו חוזר אלא רק פעם בשבועיים, והוא רוצה לדעת אם נולד לו בן שיצטרך לשוב בכדי להכניסו בבריתו של אאע"ה, שיקח עמו פרי אבוקדו ואת הגרעין ישאיר בביתו, וכאשר האבוקדו שאצלו יתחיל להשחיר, אות הוא שנולד לו בן ועליו לשוב לביתו לברית, שהדיין המפורסם הגאון ר' אהרן דוד דונר שליט"א מלונדון, דן בזה האם מותר להוציא את הגרעין בשבת או לאו.

לאחר פסקם של הדיינים בדבר ההיתר לעשות כן, הוכיח דוד לדיינים שאכן הפטנט פועל ועובד, ובעקבות כך הוא נוקה מכל אשמה וחשד, ובעקבות מה שאירע, הבין שלא לחינם באו לחושדו בחילול שבת, ועליו לתקן את בדק ביתו, והחל להתעורר עוד יותר להיות זהיר בשמירת התורה והמצוות, לעשות רצונו בלבב שלם.

מנין בפרשתינו עפרש"י יסד הדיין את דבריו ליהושע?

תשובה ל"סיפור ושאלה בצידו" מגליון שבוע שעבר

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י התחזק ג'וני לעמוד במצבו הקשה, לאחר שעלה בדעתו שכל הצער והפחד שהוא סובל מהם, באו לו בעקבות עצלותו בהתקדמותו בקיום המצוות וחזרה בתשובה שלימה, ובודאי שה' יתן לו כח לסבול את ייסוריו אלו בכדי שיכופר לו, וזאת מדברי רש"י י"ד כ"ז, עה"פ, "וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיָּשֶׁב הַיָּם לְפְנוֹת בֹּקֶר לְאֵיתָנוֹ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיְנַעֵר ה' אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם", וביאר רש"י, "וינער ה'. כאדם שמנער את הקדירה והופך העליון למטה והתחתון למעלה, כך היו עולין ויורדין ומשתברין בים, ונתן הקב"ה בהם חיות לקבל היסורין". מבואר בדברי רש"י, שאפילו למצריים הרשעים נתן הקב"ה כח וחיות לקבל את הייסורים, ועל אחת כמה וכמה שה' יתן לו כח לסבול את ייסוריו אלו בכדי שיכופר לו.

היטצנגאונולעבענפונצרות – השומר פיו וחייו מצרות. **זייערשוואכפרום** – החלש מאוד ביהדותו.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +) (24 שעות)
[או למייל ichudbchidud@gmail.com - **כתובת מייל חדשה** עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: ספר **"ילקוט שמעוני ענק", ב"כ.**
עוד חמשה זוכים מספים, כל אחד בספר **"אמרי אפרים - עבודת התפילה".**
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בצידו": **שני זוכים**, כל אחד בספר **"קיצור מזרחי על התורה".**

להערות, הארות ותגובות וכל ענייני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שמות הזוכים לפרשת בא
הרבנים \ הבה"ח

שיף ר.א. – מודיעין עילית – משלי עם מדרשי חז"ל, ב"כ.
רייזמן א. – בני ברק – אוצר פירושי בעלי התוספות עה"ת.
בסנר מ. – קרית ספר – אוצר פירושי בעלי התוספות עה"ת.
אוחנה י.ש. – בני ברק – אוצר פירושי בעלי התוספות עה"ת.
חיימוב מ.ז. – מודיעין עילית – אוצר פירושי בעלי התוספות עה"ת.
חדד מ. – ביתר עילית – תיבת גמא עה"ת עם הג' רע"א.
קולמן ש. – קרית ספר – תיבת גמא עה"ת עם הג' רע"א.

הודעה נשלחה/תשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעונינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל:
ichudbchidud@gmail.com

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל